

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Controversia VIII. Examinatur denuò accuratiùs, & refellitur multipliciter celebre principiu[m] reflexum de prudenti electione opinionis minùs probabilis, quo Rece[n]tiores sententiam suam patenter à ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

solicitus, nec ullo modo curare tenetur, an detur, an non detur re ipsa, lex, aut voluntas Dei, prohibens actionem, quam elicit; sed ab hoc licet præscindere potest. Unde argumentum nostrum oppositum statuens, tanquam principium fide, & ratione certum, fallax omnino, & contemnendum est.

68. Quæso te, possunt ista ab aliquo proferri, qui aliqua pietate, aut prudentia, immò vel sola ratione utatur? Negabis incunctanter, & meritò, si non inadvertenter profe-

rantur. Attamen proferuntur passim, ut nosti, & securissimè, & confidentissimè, & à non paucis, saltem acumine, & ingenio non destitutis: quin immò, & à quibusdam alioqui doctis, verbis quidem sono diversis, idem tamen, ut vides, significantibus. Quid ita? rogas. O quanta, & qualia nobis ad hanc quæstionem tuam reponenda se offerunt, quæ tamen locus, tempusque non ferant! Dicemus plurima in postrema parte. Immò in hac ipsa, multa sæpè dicendi opportunior veniet occasio.

CONTROVERSIA OCTAVA.

Examinatur denuò accuratius, & refellitur multipliciter, celebre principium reflexum de prudenti electione opinionis minùs probabilis, quo Recentiores sententiam suam patenter à priori demonstrare se jactant.

1. **Q**UAMVIS omnium omnino reflexorum argumentorum, seu principiorum, quibus Probabilistæ suam sententiam suadere nituntur, signanter verò trium illorum, quæ sunt inter omnia potissima, manifesta fallacia, & nullitas satis à nobis ostensa sit per necessariam eorum connexionem cum illo capitali principio de insufficienti legis promulgatione, cujus falsitatem insignem adèd evidenter demonstratam reliquimus: tamen, ut veritas nostræ sententiæ, longius fugatis nebulis reflexionum inanum, quibus ubique impediti solet, placidior cunctis, & illustrior affulgeat, utquè liquidius pariter constet, qualis sit sententia benigna, & quibus innitatur principiis; tria illa superius memorata, quæ ab ipsis Recentioribus potissima censentur, & quæ argumentis nostris fidentissimè opponunt, operæ pretium duximus iterùm ad examen seorsim revocare eodem illo ordine, quo ibidem sunt à nobis adducta, & eorum inanitatem paulò diligentius exponere. Id verò ex jam præmissis haud magnoperè nobis operosum, existet; neque prolixam sibi disputationem depolset; etsi non cursim agendum nobis sit.

Primum igitur illud, quod ex prudentiæ lege depromitur hac controversia tractandum est.

ARTICULUS I.

Proponitur Terilli verbis principium illud Probabilistarum, & qualiter in duplici conscientia statu ab ipsis propugnetur, exponitur.

2. **T**ERILLUS igitur fidentissimè, sic arguit pro benigna sententia. Omnis doctrina certò probabilis, etiam in contradictione partis oppositæ probabilioris, est doctrina certò

prudens. Ergo, qui cuius doctrinæ certò probabili se accommodat, prudenter agit. Ergo certò non peccat; quæ enim prudenter operatur, & idè sic operatur, quia reflexè cognoscit se

V

pru-

Sup. controv. 6. toto art. 1.

Ibi. §. 2.

Terill. de consc. proba. q. 23. n. 133.

prudenter agere, procul dubio non peccat. Subdit verò immediatè: Hac ratione omnes benigna sententia Auctores utuntur, tanquam valido, & irrefragabili argumento, quale reverà est, ad stabiliendam suam sententiam. Hactenus ille.

3. Quàm verè autem Terillus affirmet, omnes Auctores benignæ sententiæ uti hoc argumento, tanquam irrefragabili, facile constat ex libris eorum, in quibus alii *principium certissimum*, alii *ex terminis notam veritatem*, alii *apertissimam demonstrationem*, alii *commune Theologorum dogma*, & id generis alia memoratum principium dicunt. Immo, si paucos admodum Recentiores exceperis, qui controversiam nostram ex professo tractarunt, vix apud reliquos, maximè Summistas, argumentum aliud invenias præter rationem illam his terminis conceptam: *Qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur: qui prudenter operatur, non peccat: ergo qui sequitur opinionem probabilem non peccat.* Majorem verò intelligit de quavis opinione verè probabili in sensu suo, scilicet, estò sit minùs tuta, & operanti ipsi minùs probabilis. Præmissas dicunt certas, & evidentes: discursum infallibilem, & ideò nihil ultra morandum. Adhuc tamen (Deo sint gratiæ) principium istud suum infallibile, divinæ fidei dogma nondum dixere: quare jure non poterunt hæreseos saltem notam nobis inurere, si fidem illi firmiter denegemus.

4. Loquimur autem modò cum Recentioribus unicè de opinione non propria, sed aliena; tum quia iudicium præstitum objecto antecedenter æquè, aut minùs probabili, est absolutè, & omninò impossibile; tum quia licèt non esset, nec foret prudens, nec deservire ullo modo posset ad conscientiam ritè formandam, ut hic supponimus, & constat manifestè ex iis, quibus directum Probabilissimum semel, & iterum expugnativimus.

5. Opinio verò aliena minùs probabilis operanti, adhuc in ipsius conscientia duplicem potest habere statum. Vel enim illam actu iudicat falsam, quatenus opinatur cum contrariis Auctoribus, partem oppositam esse veram; vel nihil actu iudicat absolutè de ipsius veritate, vel falsitate, quia nihil opinatur circa objectum ipsum directum, sed omne potiùs iudicium suspendit, licèt agnoscat, verosimilius esse, quòd objectum sit in se turpe, adeòque opinio illa re ipsa falsa.

6. Non nimis multi sunt Probabilistæ, qui circa hoc distinguant, aut expressè determinent, in quo duorum sensu loquantur. Tamen, Valentia, Granados, Bresserus (qui tamen aliàs satis confusè, nec nimis consequenter loqui videtur) Palaus, Aversa, & alii nonnulli, expressè cavent, propriam opinionem directam deponendam omninò esse, alioquin actum iri contra conscientiam. Et hic videtur sensus communior, maximè apud modernos hujus temporis, qui licèt doceant, licitum esse agere contra propriam, atque probabiliorem opinionem, adeòque juxta alienam minùs probabilem, per opinionem propriam non intelligunt opinionem actualem, sed habituales, quam videlicet operans habuit antecedenter, aut poterat habere, etiam quando operatur; illam tamen actu non habet, quia liberè suspendit omne iudicium circa objectum directum, ut rectam possit conscientiam formare.

Quin immò vidi multos Probabilissimi sui satis amantes (quantvis non ita nimis intelligentes), qui tamen iniquissimè ferrent, nec sine ingenti horrore possent audire, quod aliquis conscientiam formare valeat juxta directam opinionem aliorum de bonitate morali objecti, quam opinionem ipse iudicat actu falsam.

7. Nihilominus tamen non desunt plures, neque vulgaris notæ Probabilistæ, qui non renuunt ad-

Valent. to. 3. d. 51. p. 4. ver. Alios modo, Grana. in 1. 2. contr. 1. tr. 12. d. 4. f. 3. n. 30. Bress. li. 4. c. 13. n. 137. Pala. to. 1. tr. 1. d. 2. n. 4. Aver. 1. 2. d. 14. f. 3. conclu. 1.

non quod
conclu. 1.

2. d. 14. f. 3.

2. d. 14. f. 3.

mittere, immò affirmant etiam expresse, licitum esse agere contra opinionem propriam tutiorem, & probabiliorem, etiam actu perseverantem, adeoque juxta aliorum opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, quam quis actu judicat falsam.

Ita docent cōceptis verbis Vazquez, Azor, Oviedo, Mendo cum aliis, licet nō ita clarè rem explicantibus.

8. Eundem sensum tenet sine dubio Terillus q. 30. de Consc. proba. assert. 2. n. 9. & 10. ubi disertè affirmat, ac probat, licitum esse agere contra judicium proprium actuale antecedens, atque directum de inhonestate objecti: quod idem assert.

5. & 6. de consulente asserit, & consequenter. Quem verò sensum habeat judicium illud proprium juxta eundem Terillum, exponemus inferiùs ex verbis ejus. Neque contra hoc facit, quod assert. 3. ponit, & probat, *Simplicitèr loquendo nulli unquam licet operari contra sententiam propriam*; hic enim per propriam sententiam intelligit judicium ultimum, & reflexum, idest, conscientiam ipsam, contra quam certum est nunquam operari licere, adeoque otiosum illud probare. Hanc eandem doctrinam repetit, & latè propugnat 1. p. de Regu. mo. q. 22. per totam.

9. Notat verò Terillus in ipso quæstionis ingressu, cujus titulus est, *Utrum liceat operari contra propriam sententiam, aut contra eam consilium dare*? Notat, inquam, quæstionem parvi momenti esse, per hæc verba, quæ transcribere libuit: *Plures putant quæstionem hanc summi esse momenti; verum pro praxi ejus resolutio parum refert; nam in rebus obscuris unusquisque suspendere potest judicium ulli parti affixum. Ergo, licet peccatum esset agere contra propriam sententiam actu existentem, facillimum esset se à peccati periculo eximere, quia suspendendo actuale judicium de veritate objecti, quod habitualiter habetur pro vero, formari posset conscientia per principia reflexa de absoluta ejus ho-*

nestate; atque ita posset operans à peccato excusari. Ita, hoc est operantem procedere compressis ciliis, seu tegminibus oculorum, ne det aditum luci, qua videat actu legis Dei violationem. Denique, nolendo intelligere, ut bene agat. Hæc est ars se facillimè à peccati periculo eximendi. Immò prætermittendi, & contemnendi legem divinam; attamen laudabiliter, & honestè. Verum de arte istà citò, & clarè dicemus, Deo favète.

10. Fateor quidem & ego, quæstionem absolutè exigui, vel nullius momenti esse; utrumvis enim dixeris, idem est artificium, eademque constantia, aut firmitas ipsius, in ordine ad formandam conscientiam rectam, ut paulò post ostendendum est. Placuit tamen utrumque Recentiorum sensum distinguere, quia procul dubio sèsus posterior plusculum, saltem ad speciem, præsefert horroris, & difficultatis, nonnihique vividius ponit ob oculos falsitatem Probabilismi, & benignæ Theologiæ Recentiorum.

ARTICULUS II.

Prætensa demonstratio Recentiorum non nisi inane sophisma est, & insignis hallucinatio.

EAm sanè non unico, sed multiplici vitio laborare haud difficile sit ostendere.

§. I.

Conclusionem probandam non probat, sed absurdè supponit.

ET in primis quis, precor, si terminos intelligat, & absque omni affectus præjudicio ad illam contemplandam accedat, non statim mirabitur artificium ipsius, nisi prorsus ignoret, etiam naturalem Dialecticam?

Vazq. 1. 2. d. 62. c. 4. n. 14. Azor. li. 2. instit. moral. c. 17. q. 7. Ovie. 1. 2. tr. 5. contr. 3. p. 2. n. 17. Mendo State. opinio. benign. d. 13. q. 15. n. 198.

Terill. illa q. 30. de consc.

Terill. illa q. 30. de consc.

Nempè ad hanc conclusionem demonstrandam, *qui sequitur opinionem minus tutam, & simul minus sibi probabilem, licet agit, seu* (quod eodem redit) *non peccat, sed honestè operatur*, quæ est in propriis terminis benigna Recentiorum sententia, quam constanter negamus, & cujus evidentem falsitatem multipliciter demonstrare nos credimus, ita tuitur, ut evidens principium, *Omnis opinio certò probabilis, etiam in contradictione tucioris, & probabilioris, est certò prudens*: vel aliis vocibus idem ipsum significantibus: *Qui sequitur opinionem minus tutam, etiam minus sibi probabilem, prudenter operatur*. Sed rogo vos, quodnam est hoc principium? Quenam est certitudo, aut evidentia ejus? Est ne certius, aut notius conclusione, quam ex eo deducitis, aut differt in aliquo ab illa, ut qui conclusionem negaverit, principium illud negare non audeat? Quid ergo vestram ipsam conclusionem, quam, ut falsam negamus, & abjicimus, pro principio nobis obtruditis, ut nos ad ipsam admittendam cogatis? Præclaram certè nobis opponitis demonstrationem.

12. Nobis, inquit, idem omnino est, aliquam opinionem esse alicui certò probabilem, etiam si minus probabilis sit, ac esse eidem certò prudentem. Fatemur: sicut vobis idem omnino est agere ex opinione minus tuta, & operanti certò, licet minus probabili, ac agere honestè, ac prudenter. Verum quid inde? Quid hæc ad nos, quibus utrumque, cum sit unum, & idem, pariter falsum est, & ideo eadem facilitate pariter utrumque negamus? Unde nobis, amabò, cõclusionem vestram suaderis? Videlicet ex eo, quod propositio illa, quæ nihil differt à vestra conclusione, & quam non aliunde probatis, vobis sit principium certissimum. Bellissime! Erit vobis discursus vester syllogismus demonstrativus, & si velitis, veritas ex termi-

nis nota: nobis verò vanissimus paralogismus, & nimis frivola argumentatio.

13. Sed nos, reponunt, propositionem illam aliunde etiam probamus. Unde precor? Scilicet ex eo, quod quælibet opinio verè probabilis, etiam in conspectu contrariæ tucioris, & probabilioris (nam de hac semper loquimur) sit conformis rectæ rationi, innitatur motivo gravi, fundamento non levi, non contemnendo, gravis ponderis, gravis momenti. Audivimus quidem vos ita passim loquentes, atque ratiocinantes: sed nihil his movemur ad assentiendum vobis. Et verò quid moveamur, cum eos omnes discursus vestros non nisi circulos vitiosos censeamus? Nimirum omnia hæc æquè prorsus ignota, æquè incerta, æquè falsa, æquè inpersuasibilia nobis sunt, ac conclusio ipsa vestra, & ideo omnia non secus, ac cõclusionem ipsam, à qua non differunt, nisi vocibus, incunctanter omnes negamus.

14. Verum ecce principium, quod nemo, inquit, jure negaverit, & in quod omnia illa solide resolvantur. Nempè omnis opinio, cui viri sapientes, & graves, aut absolute præbere possunt, aut etiam præbent de facto assensum, probabilis procul dubio est, & prudenter à quolibet eligi potest, ut non semel docet Philosophus: immò esse expressam Augustini sententiam, & communem omnium consensum, tam peritorum, quam imperitorum, constat ex dictis contrav. 3. art. præsertim 2. ubi nu. 3. ejusdem Augustini dedimus verba. At hujusmodi est quæcumque opinio, etiam minus probabilis in sensu Probabilistarum: non enim ut probabilem admittunt ipsi, nisi opinionem illam duntaxat, cui plures viri graves, atque sapientes, vel ut minimum unus, absolute præbere possunt, aut de facto præbent assensum. Ergo omnis opinio verè probabilis in sensu Probabilistarum, est absolute verè probabilis: ergo est verè prudens: er-

go

Arist. 1.
Topic. c. 1.
2. Ethic. c. 6.
& alias sæpè.

Aug. supra
adductus l.
de utilitat.
cred. c. 12.

go est recta operandi regula. Quid evidentius? Quid solidius isto discursu? Sed sustine tantisper, oro te, & videbis adeo patenter, ut quasi manibus possis contrectare, quantum valeant in regno Probabilisimi æquivocationes palpabiles, quas tamen ut patentes demonstrationes sine examine ullo suscipere debeamus.

§. II.

Appellatio ad sapientes, & prudentes, in quam tandem resolvunt Probabilistæ communem suam demonstrationem, nimis absurda, & importuna est sub terminis, quibus interponitur, totaque per omnia contraria Augustino, & certissima doctrina ejus.

15. **E** Nim verò non unico, sed multiplici titulo. Primum enim appellationem ad viros sapientes, & graves, generalem, atque confusam, qualis hic interponitur, esse absurdissimam, & quæ mille probet errores nulli Catholico tolerandos, per totam illam controversiam tertiam dilucidè nimis ostendimus. Immo, & restrictam conditionibus illis, quas aliqui ei adhibent, nulla ratione sustineri posse, quippe quæ multa inferat prorsus absurda, & intoleranda, ibidem quoque monstratum est.

16. Præterea satis nobis mirabile videtur, quod adeo facile Probabilistæ obvios ubique habeant viros prudentes, atque sapientes, quorum auctoritati sibi indulgenti tuto se committere possint; vix enim ulla est, aut ne vix quidem, quæstio moralis, in qua non sit opinio benigna (ideest, quæ liberet ab onere legis) inter ipsos Probabilistas communiter probata, ac recepta, tanquam verè, & certò probabilis, utique per respectum ad assensum prudentium, ac sapientium, vel possibilem, vel actua-lem, ad quem demum appellant, ut in illum resolvant benignam suam probabilitatem.

17. Certè Augustinus ipse, quando immanibus illis dubitationum fluctibus jactatus, quales latè describit, tum in libris suarum Confessionum, & in libris contra Academicos, tum in aureo illo libro de Utilitate credendi, quem postea scripsit ad Honoratum, apud se tandem aliquando conclusit, non aliam sibi viam ad veritatem inveniendam restare, quam quærere prudentes, & sapientes, quorum auctoritati fidere posset, *Nihil (inquit) nobis restare amodò vides (Honorate) quādiū stulti sumus, si nobis vita optima, & religiosa cordi est, nisi, ut quæramus sapientes, quibus obtemperando dominationem stultitia, neque ita multum sentire, dum inest nobis, & evadere aliquādo possimus: quando Augustinus, inquam, huc venit, hinc rursus quasi è portu iterum in altum jactatus incidit in ingentem, ac fermè insuperabilem difficultatem, de inventionem videlicet sapientis, prout ipsemet exponit sequenti cap: Hinc rursus (inquit) oritur difficillima quæstio (immanem paulò inferiùs illam appellat), quonam enim modo stulti sapientem invenire poterimus?*

18. Videlicet, supponit S. Doctor, omnes, qui inquirunt aliquam veritatem, quādiū illam inquirunt, esse stultos, seu ignorantes, seque, & amicum suum Honoratum (quæ mira ipsius modestia est) inter hujusmodi recensere non pudet: agnoscit autem maximam, & immanem difficultatem in inveniendis viris sapientibus, à quibus possint veritatem doceri. Quis verò non agnoscat, si prorsus hominem non ignoret?

19. Audi modò Bernardum (eundem Augustinum mox auditurus) difficultatem istam plangentem: *Va (inquit) nostro generi ab imperfectio-
nes sua! Vix in multitudine hominum
unum reperias in utraque gratia consummatum; nempe bonitate, & sapientia, quæ ad rectè consulendum, atque docendum in materia morum, requiritur. Subjicitque post pauca:*

Aug. de
utilit. cred.
cap. 11.

Bern. epist.
42.

Enl-

Eccle. 6.

Pulchrè quoque per alium quendam sapientem, cum sine consilio nihil agendum consulat (divina sapientia), virorum tamen consilii intuens paucitatem, ita loquitur: Multi sint tibi amici: unus autem sit tibi consiliarius de mille: Unus, inquit, de mille. Hæc Bernardus.

20. Sed beati Probabilistæ, quibus nullo discrimine, nullo labore, nulla difficultate, turmatim, ultrò etiam occurrunt viri prudentes, atque sapientes, quorum auctoritate, eaque irrefragabili, opiniones morales passim obviam humanæ libertati faventes reddantur verè, ac certò probabiles, indeque earum usus certò, & infallibiliter honestus, liberque, vel à minimo periculo, aberrandi à via salutis. Adeò felicia sunt tempora nostra præ temporibus Augustini, & Bernardi.

21. At unde precor tantam Augustinus in eo ipso, quod moderni Theologi adeò sibi proclive, facileque experiuntur, difficultatem expertus est? Non opinor ingenii Augustiniani hebetudinem causabuntur, neque suam sagacitatem, industriam, aut prudentiam exquisitam præferre audebunt Augustini prudentiæ, industriæ, vel sagacitati. Unde ergo discrimin tantum? Profectò non aliunde, quàm ex summadoctrinæ oppositione, & principiorum contrarietate, quibus ipse Augustinus innitebatur, & Recentiores modò innituntur, ut jam exponimus luculenter, utraque inter se còferendo.

§. III.

Prosecutio ejusdem propositi, & collatio doctrinæ communis Recentiorum ad doctrinam Augustinianam.

22. **I**gitur Augustinus supposebat in primis, totam quantam sapientium auctoritatem in rationem tandem resolvi, qua nobis persuadeamus rationabiliter, ipsos vera docere; quod est principium lumi-

ne naturæ notum; alioqui sapientia ipsorum quid prodesset quærentibus ad inventionem veritatis? Sanè non aliter se haberet ad ipsam, ac musica ad ædificandum. Hinc Augustinus ipse universaliter assererat, tantum, & nihil plus Auctori cuilibet esse deferendum, quantum meriti (inquit) *ad faciendam fidem habere perceperis.* Aug. epist. 112. c. 1.

23. Hinc rursus ad Hieronymum idem Augustinus agebat. *Ego solis iis Scripturæ libris, qui jam Canonici dicuntur, didici hunc honorem deferre, ut nullum eorum Auctorum scribendo aliquid errasse firmissimè credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinæque polleant, non idèò verum putem, quia illi ita sentiunt; sed quia mihi per illos Auctores Canonicos, vel probabiliratione, quòd à vero non abhorreant, persuadere potuerunt. Hæc Augustinus, qui de se ipso hoc idem consequenter docet: Neminem velim (inquit) ita amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit. Subditque opportunè, & acutè: Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum esse demonstrarem. Talis ego sum in scriptis aliorum: tales volo esse intellectores meos, inquit epist. 111. ubi eandem doctrinam repetit.* Epist. 19.

24. Notent hæc Recentiores, & desinant, si placet (saltem propter se ipsos) per æquivocationes indigestas, ac futiles, quæ risum faciant viris cordatis, sententiæ nostræ invidiam apud vulgus creare velle, quasi nos nimis multum deferamus proprio iudicio, eò quod constanter doceamus, nullius opinionem Auctoris, quantumvis sapientissimi, licere alicui amplecti, nisi quam ipse veram esse putaverit. Quid alioqui? Dictum cujuslibet absque examine aliquo suscipiemus? Et hæc vera docilitas, hæc prudentia, hic verus amor veritatis est? Et ubi est illa doctrina Dei toties in Scripturis ab ipso nobis tra-

De bono persever. c. 21.

Epist. 111.

tradita, ut attendamus à falsis Prophetis, & à doctrina Magistrorum fallacium, ut non credamus omni spiritui, neque circumferamur omni vento doctrinæ, ut omnia diligenter probemus, ac dijudicemus, & alia id generis propè innumera?

25. Quid hæc, precor, significant? Pudor est, quod viri aliqui Theologi, & docti, res tantas, & tam serias adèd superficialiter cogitent, & loquantur. Quis est mediocris intellectus homo, qui facili non noverit, vel ex solis vulgaribus libris spiritualibus, quid sit iudicium proprium, à quo, tanquam à peste, immò ut ab ipso diabolo, fugiendum nobis sit, sicut à nostra propria voluntate? An non hæc est, quæ infernum adimplet, ut nemo ignorat, vel ex celebri illa, & vulgatissima sententia Bernardi? Concludat ergo quis, non debere nos facere, vel omittere, quod voluntate nostra velimus, vel omittere, vel facere, ne nostram propriam voluntatem sequamur, quod est damnabile, atque mortiferum; sicut Recentiores concludunt non nos debere fugere, vel amplecti, quod iudicio nostri intellectus malum, aut bonum esse iudicemus, ne proprium nostrum iudicium sequamur; sed ex iudicio potius alieno, quod nos non approbemus iudicio nostro, bonum, aut malum nobis amplectendum esse, aut fugiendum.

26. Ex quo debent insuper, & quidem evidenter concludere, quod alienum iudicium, neque probabile, debeamus, aut possimus, iudicare iudicio nostro; aliàs jam proprium iudicium sequeremur, quod est superbum, atque damnabile. Non ergo sequi possumus, nisi quod falsum esse censeamus. Immo nec hoc, sed illud, de quo nihil censeamus. Nisi intellectum fortè commodatum ab aliquo acceperimus, quo semper iudicemus, & nunquam proprio iudicio utamur. Sed intellectum nobis commodare poterit nemo, quia nemo proprium intellectum habebit, ne-

fiat superbus, & pereat. Nugæ sunt istæ planè indignissimæ ab omni seria Theologia alienæ. Et tamen nugis istis non pauci Recentiores serio oppugnare Theologiam nostram, & apud vulgus diffamare non cessant.

27. Cæterum audiant saltem Bernardum veræ docilitatis, veræque prudentiæ magistrum: *Utilis* (inquit) *est frater, qui tibi loquitur, sapiens est, religiosus, ac timens Deum: plus dico, Angelus est, & Angelus lucis: etiam sic cave tibi, ne audias, unde ledaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbæ simplicitas, sed in hac parte quoque serpentis astutiam non omittas. MARIA, ne Angelicum quidem verbum sine discussione præteriens, cogitabat, qualis esset ista salutatio. Abeant nunc Recentiores, & Augustinum, Bernardumque, immò & Matrem ipsam Sapientiæ, accuserent apud vulgus, si placet, de æstimatione proprii iudicii, eò quod nos docuerint verbis, & factis, nihil unquam ab aliquo suscipiendum, quantumque sancto, ac sapiente (exceptis Scriptoribus Canonicis, aliisque legitimam auctoritatem habentibus), nisi, quod discussione præmissa, verum esse compererimus.*

28. Igitur ex præmissa doctrina, quam sæpè aliàs Augustinus inculcat, tanquam omnino certum concluderebat, Auctores de re aliqua dissentientes, & invicem sibi contrarios, sapientes nobis esse non posse, nimirum in re illa, de qua dissentiunt. Id Augustinus continenter ad ea, quibus summam difficultatem sapientes inveniendi proposuit, affirmat per hæc verba: *Cum hoc nomen* (id est sapientis), *tametsi nemo ferè audeat palam, plerique tamen ex obliquo sibi vendicent; cum de rebus ipsis, quarum cognitione constat sapientia, inter se ita dissentiant, ut aut nullum eorum, aut certum unum, necesse sit esse sapientem. Quia videlicet illi, qui contraria affirmant, aut*

Bern. serm. de tripl. culto ma. lingu. & cord.

Aug. illo cap. 12. de utilit. cred.

docent, utrique errare possunt re ipsa, utrique autem verum docere non possunt, sed alterutros saltem, falli necesse est, nisi nos Dialectica fallit.

29. Ii verò, qui falluntur, non sunt sapientes in re illa, de qua falluntur; nisi fortè sunt aliqui, apud quos error sapientia sit, quibus consequenter non erit aliqua stultitia possibilis, quo nihil posset stultius cogitari. Interim ergo, dum nobis non constiterit, utri dissidentium fallantur, neutros habere possumus ut sapientes, quia de neutris determinatè, quòd à verò re ipsa non abhorreant, prudenter nobis persuadere possumus.

30. Hæc enim verò principia sunt, quibus Augustinus persuasus, immanem illam, quam ipse ostendit, experiebatur difficultatem inveniendi sapientes, & prudentes, quibus tutò fidere posset. At verò Recentiores Probabilistæ, praxi saltem, & factò ipso principia extremè opposita supponunt, unde mirum non est, si nullam experiantur, sed oppositam potius facilitatem. *Praxi*, inquam, & *factò*: nam alioqui principia, quæ Augustinus supponit, traditque, adeò sunt evidentiæ, ut nemo videatur futurus, qui, si maturè ad illa reflectat, eorum veritatem negare, quin neque in dubium vertere possit. Sed enim Recentiores ex benigna sua sententia sic loquuntur communiter, eas passim statuunt assertiones, eas ubique conclusiones deducunt, supponuntque, ut communes, & certas, quæ præfatis principiis evidenter repugnent, & necessariò opposita supponant.

31. In primis enim, licèt abstractè, & speculativè quasi loquendo, Probabilistæ cavere soleant, Auctores illos, quorum auctoritate morales opiniones reddantur verè, & practicè probabiles, debere esse non vulgares homines, neque de trivio Scriptorum, ut ajunt; sed viros sapientes, ac probos, quique in rebus, & Ethicis, & Theologis, diù sint

strenuè versati: aliunde verò, licèt primi generis inveniri quàm plurimos hoc nostro sæculo non diffiteantur (immò, & *innumerabiles* inveniri Terillus ipse testatur, & dolet in prologo ad Tractatum de Consc. proba. cujus sensum, & verba, quæ maximè de re sunt, alibi producemus): licèt hæc, inquam, sæpè Probabilistæ quique doctiores spontè sua fateantur, ut doceant, cum datà operâ hoc argumentum versant; nihilominus tamen, si in omnibus, ac singulis dubiis particularibus occurrentibus stylum communissimum, & praxim ipsorum attendas, comperies, quòd vix aliquem, aut ne vix quidem aliquando excipiant, sed quotquot inveneri potuerunt, sine ullo discrimine ubique proferantur, & referantur ad opiniones benignas comprobandas, etiam puri Summistæ, etiam meri Compilatores, quorum aliqui credo, nec auderent, nec possent, edere Commentarios, etiam simplices, in Dialecticam Aristotelis, quin fortè nec Dialecticam didicerunt.

32. Rursus Probabilistæ Auctoribus, quos referunt pro suis opinionibus suadendis, adeò liberaliter deferunt, ut quamvis illi sententiam suam nullo testimonio Scripturæ, nulla Sanctorum Patrum auctoritate, nulla efficaci ratione ostendant, quin, licèt falsa communiter habeatur, ut agebat supra Terillus, cujus verba distincta dedimus; licèt rationes contra se habeat, quæ absolute insolubiles mihi videantur, ut affirmabat Rhodes ibidem, & affirmant alii non pauci, neque vulgaris notæ Probabilistæ, licèt non ex professo retractando sententiam illam doceant, sed *perfunctoriè*, & aliud agendo, ut Joannes Sanciùs ibidem assererat: licèt, inquam, hujusmodi sententiam tradant, illam attamen reddant certò probabilem, adeoque rectam, tutam, & infallibilem regulam honestatis.

33. Denique Recentiores Probabilistæ

Sup. contr. 3. a. l.

babilitas nihil prorsus morari, quod Auctoribus, quos producant ad suas opiniones comprobandas, totidem alii, aut etiam multo plures, non inferioris notæ, sed quandoque melioris, in illa ipsa quæstione repugnent, patet non modo ex praxi communissima (scribendi videlicet, aut docendi), sed etiam ex communibus eorum assertionibus, quas velut certas passim propugnant.

34. Hæc autem omnia, & alia similia communi stylo, & praxi recepta apud neotericos Probabilistas, quæque velut legitima consuetudine ad suam benignam sententiam (uti revera sunt) ubique proferuntur ab ipsis, & acerrimè propugnantur, Augustinianæ doctrinæ præsuppositæ nimis evidentius repugnant, quàm ut à nobis egeat ostendi: unde necesse pariter est, ut principia extremè contraria principiis, quæ Augustinus & tradebat, & supponebat, vel involvant, vel præsupponant.

35. Sed enim Augustini principia (præterquàmquod Augustini sunt) procul dubio sunt evidentiæ, & quæ negari possint à nemine, nisi qui fortè terminos non intelligat.

Patet ergo vulgarem Recentiorum appellationem ad iudicium sapientum, ac prudentum, in quod tandem resolvunt totam doctrinam suam de prudenti electione opinionis minùs probabilis in terminis nostræ quæstionis, valde importunam, & inutilem esse ad protegendam causam Probabilismi, quippe quæ multis titulis absurda nimis sit, multamque involvat falsam doctrinam Augustino, & doctrinæ ejus apud omnes certissimæ, per omnia repugnantiem.

§. IV.

Demonstratur ulterius præfata appellationis absurditas in terminis præsentis controversiæ.

36. **A**uctores, in quorum iudicium, vel possibile, vel

actuale, suam tandem Probabilistæ probabilitatem resolvunt, non debere supponi verè sapientes, ac prudentes, ne quidem absolutè magna ex parte, nullos verò in quæstionibus particularibus, in quibus appellatur ad ipsorum iudicium, constet, tum ex præmissis Augustini principiis, tum ex doctrina, & praxi communi ipsorum Probabilistarum. Porro ejusmodi hominum auctoritas non potest resolvi in rationem, qua quis sibi persuadeat ipsos vera docere; neque enim habent sufficiens meritum, ut possint per se ipsos fidem facere de absoluta rei veritate, neque sententiam suam ita defendunt, ut alii sibi, vel plures, vel doctiores in re illa non contradicant. Non ergo constat neque supponi debet, aut potest eorum vera sapientia, & prudentia, ut patet ex doctrina, & principiis productis ab Augustino.

37. Verùm age, ut absurditas præfata appellationis Recentiorum, evidentius adhuc appareat, largiamur ipsis gratis, Auctores illos, de quibus loquimur, esse verè sapientes, ac prudentes non tantùm absolutè (hoc est, inspectâ eorum peritiâ secundùm se, & abstractâ ab hac, vel illa ipsorum opinione particulari) verùm etiam pro aliis determinatis dubiis, in quibus appellatur ad ipsorum auctoritatem. Adhuc ramen in terminis præcipuæ controversiæ, quam versamus, sub quibus appellatio interponitur, non solum est absurda, & importuna, sed quæ neque credibilis, neque possibilis videretur, si dubitari posset de ipsius existentia. Immò credimus, neminem, qui terminos intelligat, & consideret, posse illam corde usurpare, sed ore duntaxat, & vocibus, quibus alios velit decipere.

38. Enim verò, qui sequitur aliquam opinionem, quam ipsemet agnoscit minùs probabile, & quam, vel actu judicat falsam, vel saltem potest, si velit, judicare, consequenter, vel judicat, vel judicare potest,

X

cos

eos omnes Auctores (quicumque de-
mum sint), qui talem opinionem,
aut docuerunt, aut docent, aut de-
inceps docebunt, falli re ipsa, & di-
cere malum bonum, vel vice versa.
An non est hæc hypothesis, sub qua
cum Recentioribus disputamus, & in
qua dicunt ipsi, præfatam opinio-
nem esse verè probabilem operanti
propter auctoritatem eorum homi-
num (utique gravium, atque sapien-
tium), qui ipsam, vel docuerunt,
vel possunt aliquando docere?

Quid verò absurdius cogitari
potest, quàm sapientes eos appella-
re, quos tu ipse in re illa, de qua ip-
sos appellas judicas actu, seu (quod
tantundem est) potes, si velis, judi-
care prudenter, non sapuisse re ipsa,
sed errasse? Hoc precor quid est
aliud, quàm adhibere testes dor-
mientes, judice illo ipso, qui adhi-
bet? Vel, ut significantius dixerim-
us, quid aliud est (si res secundum
se attendatur) quàm de industria fin-
gere velle, & alios studiosè deci-
pere?

39. Alioqui non aliud adire vo-
lo, quàm tuæ ipsius conscientiaæ tri-
bunal, nec alium, quàm te ipsum
judicem appellare. Dic obsecro, an
non credis, eos ipsos Auctores, quos
allegas, licet alioqui graves, ac sa-
pientes, in ipsa tamen tua quæstio-
ne re ipsa desipuisse, & errasse? Cre-
dis utique actu, aut, quod perinde
est, credere potes; hæc est enim hy-
pothesis, quam versamus. Tu verò
eos, qui desipiunt, & errant, putas
esse verè sapientes in illa ipsa pecu-
liari quæstione, in qua errant, atque
desipiunt? Non audebis opinor affir-
mare, nisi fortè sunt idem apud te
error, & veritas, sapiens, & desi-
piens. Jam ergo tu te ipsum in tua
causa judica, & nobis precamur edis-
sere, quid intendere possis, cum ejus-
modi Auctores, tanquam verè sa-
pientes, producis, & allegas? Con-
tingat quidem non infrequenter, ut
quis in sui favorem producat inscius
testes, qui re ipsa fallantur: at testes,

quos re ipsa falli crediderit, nemo
sanè producat, nisi qui velit studiosè
decipere.

§. V.

*Vulgaris Recentiorum discursus,
quo appellationem suam ad
sapientes instaurant.*

40. **S**ed audiamus clamores recen-
tium Probabilistarum. Viri,
in quorum judicium nostram, in-
quiunt, resolvimus probabilitatem,
sapientes sunt, & graves absolutè, &
simpliciter. Bene: de hoc non nihil
jam nos diximus; & sine ullius inju-
ria credimus, non omnes esse illos,
de quibus dicit Deus, *Multitudo...* Sap. 6.
Sapientium sanitas est orbis terrarum,
& rursus, *lingua sapientium sanitas* Prov. 12.
est. Sed, quod ad præsens attinet,
sint per nos sapientissimi, atque gra-
vissimi, non pauci, non plerique,
non plurimi; sed omnes, nullo ex-
cepto, quos allegatis. Jam ultra per-
gite: quid inde concluditis? Illi, in-
quiunt, viri sapientes quæstionem
istam particularem (& eadem est ra-
tio de reliquis) diligenter examina-
runt, & utriusque partis momenta
feriò, atque maturè librarunt: tum
verò illam opinionem benignam,
quam nos minus probabilem, aut
falsam judicamus, ut veram absolu-
tè, docuerunt: fortè etiam ad pra-
xim deduxerunt: certè potuerunt ab-
absolutè deducere; cur enim homo
sapiens, & prudens exequi aliquan-
do non possit, quod post maturam
deliberationem, & diligens examen
veritatis, existimat honestum, &
nulla sibi lege prohibitum?

Quis porro viros istos, & peri-
tos, & probos, hoc modo se gefisse
non credat? Quis reprehendere
audeat? Quis non vereatur de im-
prudencia notare eorum, seu judi-
cium, seu factum, nisi sit nimium
temerarius, & audax? Certè oportet
bit homines plures apud omnes piis-
simos, ac prudentissimos frequentis
im-

imprudentiæ, atque improbitatis damnare, quod nemo pius audire possit, nemo non impudens proferre. Ergo quilibet potest, quin & debet omnino prudenter judicare, eorum opinionem esse verè prudentem, atque adeò verè probabilem.

41. Uulgaris hic discursus sanè mirabilis (ut statim ostendimus) mirum est quantum Recentioribus placeat, maximè verò maximè imperitis, qui verba omnia sine examine accipiunt, quando ipsis sonant ad placitum. Illum non modò proferunt tanquàm certissimum, ac penitus irrefragabilem; sed & vehementer succensent, obstupent, & scandalizantur, si quempiam videant ipsi repugnare.

Sed ecce nucem frangimus, & latentem nucleum exerimus, ne quis inani verborum sonitu à rerum veritate moveatur.

§. VI.

Retorquetur in primis in Recentiores vulgaris ipsorum discursus.

42. **S**apienter olim protulit Augustinus, *Tanta est vis consuetudinis, ut ea inveterata, si falsa opinione genita est, nihil sit inimicius veritati.* Ejus etiam vim maximam, & in primis timendam, mirificè describit Philosophus 2. Met. c. ult. ubi D. Angelicus subtiliter rationem investigat, ac reddit. Vividissimè item Bernardus, & alii etiam nimis frequenter.

Aug. li. 5. de Musi. qui habetur tot.

Bern. l. 1. de Confid. statim ab init.

Plal. 116.

Sed, si sapientum deesset auctoritas, id nos luculentissimè, vel experientia sola doceret. Nullibi verò magis, quàm in moderno Probabilismo, ubi, cum consuetudini accedant jura humanæ libertatis, quam homines communiter adeò perditè amant, & insuper tutissimæ benignitatis pretextus, sit funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Sed verò præ his omnibus, & supra omnia Veritas

Domini manet in æternum. Porro præfatum Recentiorum discursum hæc tantum præjudicia veritatis tam altè persuadere potuisse, quippè qui nihil aliud contineat præter egregiam æquivocationem, sit sanè demonstratu facillimum.

43. Id, ut perspicuum fiat, in primis retorquemus argumentum. Quid enim dicent Probabilistæ de totidem, aut pluribus viris non minus, aut fortasse magis gravibus, ac sapientibus, qui post maturam etiam deliberationem, & diligens veritatis examen, opinionem oppositam ut absolutè veram docuerunt, & benignam, ut falsam reprobaverunt? An non & isti Auctores sapientes absolutè sunt? Cur ergo in illa particulari quæstione apud operantem non sint? Nunquid quia non benignè opinati sunt, sed pro lege Dei steterunt? Immo sunt etiam, inquit, sapientes, & prudentes haud secus quàm Auctores partis benignæ. Sed hoc esse possibile Augustinus, ut vidimus, constanter negat: & quidem ex principio evidenti, quòd alterutri necessario fallantur. At, qui falluntur, non sunt sapientes, nisi error sapientia sit. *Deus enim est veritas* (inquit ipse Augustinus), *nec ullo pacto sapiens quisquam est, si non veritatem mente contingat.*

Aug. ibid. p. 119. inf. r. 119.

Cum igitur incertum sit operanti, utri ipsorum fallantur in re illa determinatè, erit eidem pariter incertum, utri ipsorum sapientes sint. Immo erit sibi verosimilius, aut etiam absolutè verum, quòd Auctores benigni in subiecta materia non sint sapientes, quia vel judicat actu, vel saltem potest proximè judicare, eos falli re ipsa in illa quæstione directa. Ubinam ergo sunt sapientes illi, quorum auctoritate, ac judicio, ea opinio benigna minus probabilis operanti, verè, ac certò probabilis ipsi redditur, ac per hoc recta operandi regula?

44. Præterea urgentur Probabilistæ. Ponamus, aliquos, aut etiam plu-

X 2 plu-

Teril. g. 6.
de conf. n.
24.

Idem Terill.
i. p. de
Regu. mo.
g. 16. n. 13.

plurimos Auctores sapientes, & graves, docere opinionem benignam, tenuiter tantum probabilem, aut etiam omnino improbabilem, quod facile posse contingere, & frequens experientia probat, & Terillus ipse supponit. *Non solum (inquit) plures, sed unus vir doctrina, ac pietate praestans, si de novo in dubium vocet probabilitatem cuiusvis sententia, etsi communissima, & profiteatur, se novis, magnisque rationibus ductum id facere, sua auctoritate efficit, ne illa opinio sit amplius certo probabilis quoad nos.* Et rursus: *Quoties viri graves magna probitatis, & peritiae fama celebres novis magni momenti rationibus contra communem sententiam insurgunt, illamque improbabilitatis arguunt, illa per hoc ipsum, quoad nos perdit probabilitatem suam.* Has Terilli assertiones ideo produximus, non solum, ut appareat, quam obvia sit, ac facilis hypothesis assumpta; verum etiam ut obviter Lector advertat, quo loco Recentiores, Auctores nostros, nostramque sententiam reponant, qui post asserta ista apud ipsos communia, suam passim appellant, atque supponunt non probabilem tantum, sed etiam absolute certam, & evidentem. Ea est temperies styli Recentiorum. Sed patitur, ut alios Judices appellemus.

45. In hac ergo Terilli hypothesis inquiri à Recentioribus, quare non possit operans opinionem illam communem, aut communissimam, gravium Doctorum judicare certo probabilem, adeoque rectam agendi regulam? An non potest, & debet prudenter judicare, Doctores illos graves, aut aliquos saltem eorum, post sufficientem deliberationem, & diligens veritatis examen, opinionem illam benignam, ut absolute veram tenuisse? forte etiam ad praxim deduxisse? Quid alioqui? Viros quamplurimos piissimos, ac prudentissimos, hoc modo se gessisse non credat? Eos ne audeat impudenter notare, vel de temeritate in judican-

do, vel de improbitate in agendo? Quis audiat? Quis sustineat? Quilibet ergo poterit, quin & debebit, ipsorum opinionem judicare verè prudentem, atque adeo verè probabilem.

46. Hic jam Recentiores expecto. Respondebunt opinor, cetera vera esse, sed consequentiam nullam, & consequens omnino negandum. Quare? Quia licet illi graves, & sapientes Auctores nullo modo peccaverint, neque docendo opinionem illam, neque eandem ad praxim fortasse deducendo (ut pie credi potest, ac debet), eò quod, sufficienti diligentia praemissa, illam putaverint absolute veram non temerè, sed inculpabiliter, quamvis ut homines decepti sint; nos tamen, quibus aliter ipsorum opinio proponitur, aliter possumus, ac debemus, quantum ad nos spectat, de illa judicare: unde non illam possumus judicare prudentem, subindeque nec nobis verè probabilem. Porro ipsi post diligentem veritatis inquisitionem, censuerunt opinionis illius fundamenta esse reipsa gravia, adeoque, & ipsam veram absolute, & (ut supponimus) inculpate censuerunt. Nos verò ex aliis novis fundamentis jam oppositum judicamus: quid ergo mirum, si opinio illa, quae non eundem habet, sed diversum omnino (immò, & oppositum) in conscientis nostris statum ab illo, quem habebat in conscientis talium Auctorum nobis non sit probabilis, estò probabilis ipsis fuerit? Nihil profecto rationabilius; quin immò nihil aliud verè reponi potest. Sed quaeso, cur tantundem reponere non liceat ad certissimum illum, prorsusque intemerandum Recentiorum discursum?

§. VII.

Ergo praefati discursus Recentiorum nulla est vis, sed insignis equivocatio.

47. **E**N igitur Probabilistarum æquivocatione palmarem, adeo

adeò de se visibilem, ac pinguem, ut mirum planè sit, quòd acutissimorum hominum aciem fugere aliquando potuerit.

Videlicet ex eo, quòd aliquis, aut aliqui viri sapientes opinati sint absolute post diligens veritatis examen, objectum aliquod esse honestum, sive nulla lege prohibitum, arguunt Probabilistæ infallibiliter, si superis placet, ejusmodi opinionem esse prudentem, atque adeò verè probabilem (practicè nimirum, ac proximè) respectu singulorum, & omnium, qui talem opinionem actu non habent; quin, & respectu eorum, qui oppositum actu opinantur, aut opinari proximè possunt: quo nihil evidentius repugnat legibus rectæ argumentationis. Quis alioqui nesciat, si Logicam omninò non nesciat, ab uno ad aliud particulare, vel à particulari ad universale, non valere argumentum, ne quidem materialiter, si materia contingens sit, qualem esse in præsentis dubium non est? Quantò ergo importuniùs, & ineptiùs, ducetur argumentum affirmativum ab aliquo particulari ad aliud, vel ad omnia, in materia non simili, sed omninò contraria?

48. Ecce tibi argumentum recentium Probabilistarum: *Hoc objectum est proximè visibile respectu Titii habentis oculos expeditos, & intentos: igitur proximè visibile est respectu Caii cæci, & aliorum omnium cæcorum, aut habentium oculos clausos.* Quis non rideret hominem sic arguentem, aut potiùs sic ridiculè delirantem? At arguendi formam in utroque discursu esse prorsus eandem, nimis evidens est.

49. Nam, sicut objectum sit proximè visibile respectu Titii per hoc quòd Titius habeat potentiam expeditam ad videndum in proportionata distantia, & objecti visibilis specie instructam; ita etiam objectum est proximè probabile respectu Petri viri sapientis ex hoc precisè, quòd intellectus ejus aliquas inveniat ra-

tiones, quæ post præmissam congruam diligentiam appareant ipsi graves, & efficaces ad ipsius objecti veritatem suadendam. Rursus, sicut in Titio dispositio illa ad videndum, non necessaria est, sed contingens, & quæ fortassè in Cajo, aut cæteris hominibus non reperiatur eadem, sed opposita potiùs; sic etiam dispositio, quæ reperitur in intellectu Petri ad opinandum objectum illud, contingens prorsus est, & quæ in aliis hominibus facilè possit non reperiri, aut etiam reperiri contraria. Quis id neget?

Ergo, sicut ineptè, & ridiculè arguitur, objectum esse Cajo, aut reliquis hominibus visibile, ex eo quòd visibile sit Titio; multò autem ineptiùs argueretur, si in Cajo, vel in aliis supponatur contraria dispositio: ita similiter ex eo, quòd objectum, vel judicium de ipso opinativum fuerit Petro probabile, aut aliis sapientibus viris, ineptissimè argueretur esse probabile respectu aliorum, in quorum intellectibus alia longè diversa, immò, & contraria dispositio invenitur. Patet igitur, eandem esse formam, eandemque fallaciam utriusque discursus, vel potiùs utriusque paralogismi.

50. Itaque Recentiores Probabilistæ insigniter decepti sunt, dum probabilitatem opinionis moralis comminiscuntur adeò absolutam, communem, atque generalem, ut talis sit relatè ad singulos, & omnes intellectus; cum tamen probabilitas practica, sufficiensque ad conscientiam ritè instituendam, sit ex natura sua relativa, restricta, atque determinata ad aliquem, aut aliquos intellectus particulares habentes illam dispositionem specialem, & contingentem circa objectum ipsius opinionis probabilis.

Sanè vix reperiatur judicium aliquod adeò clarum, & evidens, ut tale sit relatè ad omnem intellectum pro hoc misero statu nostræ mortalitatis, in quo vix aliquod invenire sit prin-

principium usque adeò per se notum, ut nemo ipsi repugnet aliquando, cum *nulla sit fatuitas sine patrone*, ut habet vulgaris paremia; quantò igitur minùs iudicium aliquod incertum, & obscurum, quale est iudicium omne purè probabile, ac opinativum, simili privilegio gaudere poterit, ut omnibus, & ubique probetur? Omne ergo iudicium merè probabile per se, & naturà suà est relativum, atque restrictum ad aliquem, aut aliquos intellectus determinatos. Unde ex eo, quòd sit alieni intellectui probabile, non nisi ineptissimè arguitur esse verè probabile respectu singulorum, & omnium intellectuum: multò autem ineptius respectu eorum, in quibus reperitur dispositio contraria.

§ 1. At nemo, cui iudicium de suæ operationis honestate probabile verè non est, licetè potest illud amplecti, ut est omnibus in confessio. Perperam ergo inducitur à Recentioribus probabilitas practica, sufficiensque ad honestè operandum, opinionis minùs probabilis, ex hoc quòd illa probata sit, aut etiam in praxim deducta, ab aliquo, aut à multis viris absolute sapientibus.

Pater ergo, quàm sit inanis Recentiorum discursus, quàmque importunè passim appellent ad iudicium sapientum, ac prudentum, ut suam probabilitatem cum vera prudentia connectant.

§. VIII.

Amovetur obiectio.

52. **A**T dicat quis: quid igitur Antiprobabilistæ recentiores distinguere solèt frequenter moralem probabilitatem in absolutam, & relativam, ut & nos ipsi supra distinximus, si probabilitatem absolutam modò refellimus, & insectamur?

Resp. distinctionem illam minime obstat doctrinæ modo traditæ, sed optimè cum illa congruere.

Nam, ut opinio in aliquo sensu dicatur absolute probabilis, sufficit, quòd habeat pro se rationes aliquas absolute non leves, contra quas nihil certum, aut convincens appareat, & propter quas ut vera probari possit, aut etiam de facto probetur aliquibus sapientibus viris citra temeritatis, aut imprudentiæ notam, licet ab aliis reprobetur ut falsa. Denique opinio huiusmodi iis, quibus non probatur, non erit relative probabilis; *Id, quod merito visum est* (inquit Esparza) *principium per se notum Augustino propterea exclamanti lib. de Utilit. cred. c. si bene memini* 11. (fideliter), Quomodo est illud, quod sequuntur, si non probatur probabile? *Nempe illi, cui non probatur, & à quo iudicatur probari non debere?* Illis verò, quibus probatur, erit relative probabilis, quod equidem, & eadem ratione, & ex ipsis terminis patet.

§ 3. At, ut opinio aliqua dicatur absolute probabilis, sufficit, quòd sit talis intuitu aliquorum, quamvis respectu aliorum sit improbabilis; ut enim absolute improbabilis sit, nemini debet esse probabilis, improbabilitas nanque absoluta omnem omnino negat probabilitatem. Quod explicari potest eodem illo exemplo, quod paulò ante producebamus. Certè, ut obiectum aliquod sit absolute proximè visibile, sufficit, quod re ipsa tale sit aliquibus ad videndum paratis, nec dicitur absolute invisibile, ex eo, quòd non possit videri ab aliis. His ergo à quibus videri non potest, erit relative invisibile invisibilitate coherere cum absoluta ipsius visibilitate. Idem ergo dicendum ob eandem rationem de opinionis moralis improbabilitate relativa, & absoluta ejusdem probabilitate. Unde tandem concludes, moralem opinionem esse improbabilem relative, & simul absolute probabilem, nihil aliud esse re ipsa, quàm probabilem esse aliquibus, aliquibus verò improbabilem.

54. Hæc autem probabilitas absolute

Espar. Ap.
pend. par. 1.
2. 145.

soluta, quam nos tribuimus opinioni morali, non est ea, quam modò Recentiores intendunt, & quam nos hic, & ubique negamus: neque se sola sufficiens est ad rectam conscientiam formandam. Utrique probabilitas, quam nos damus, & absolutam dici non abnuimus, non est sic absoluta, universalis, & illimitata, ut sit talis relatè ad omnes, & ad singulos intellectus: immò verò, vel semper, vel sapissimè saltem, invenitur conjuncta cum relativa improbabilitate, scilicet in omnibus illis, quibus opinio opposita apparet æquè, aut magis verosimilis. Ii verò, quibus aliqua opinio (minus tuta videlicet) apparet relativè improbabilis, licet probabilis absolute sit (quia nimirum aliis probatur), non possunt eam licitè uti, ut cunctis debet esse exploratum.

55. At verò recentiores Probabilistæ cuilibet opinioni probabili, eò ipso quod talis sit relatè ad aliquos viros sapientes, ac probos, attribuunt probabilitatem adeò absolutam, & illimitatam, ut sit talis respectu omnium, ita ut nemini debeat esse improbabilis, etiam illis, à quibus falsa putatur, aut potest proximè falsa putari. Quo fit, inquiunt, ut possit quilibet eam uti, cum cuilibet fas sit uti opinione sibi verè probabili.

Hanc probabilitatem absolutam, vel nunquam, vel rarissimè, absolute loquendo, cadere in opinionem merè probabilem; in hypothese verò nostræ quæstionis esse prorsus fictitiam, & quæ discursu æquivocatione, atque multiplici fallaciâ pleno à Recentioribus adstruatur, assatim demonstratum relinquimus, & uberius statim demonstrabimus.

Patet ergo, quæ sit probabilitas absoluta, quam ex communi sensu tradidimus, & ea quam à Recentioribus cõfictam efficaciter refutamus.

ARTICULUS III.

Eadem Recentiorum vulgaris demonstratio, in opinione propria, contra quam formatur conscientia per artificium Probabilismi, nullum permittit sensum, nisi nimis absurdum, aut repugnantem.

56. **A** Ntequam principium reflexum, & argumentum irrefragabile recetium Probabilistarum, ex principiis à nobis stabilitis nullo negotio tandem refellamus, juvat ejusdem sensum legitimum intimius adhuc eviscerare, ut plures, & ingentes, quas involvit, absurditates clariùs detegamus. Ponimus autem modò quòd conscientia formetur ex opinione minus probabili contra tutiorem, & probabiliorem subjectivè, & actu existentem in intellectu ipsius operantis, juxta postremum sensum Reflexistarum, quem plures Recentiores cum Terillo defendunt, prout exposuimus art. 1., hic enim sensus clariùs, & faciliùs absurditatem prodit, ut ibidem advertimus. Ex illo tamen faciliè mox constabit absurditas nò minor alterius sensus, quem priori loco exposuimus. Cæterùm duos adhuc in hac hypothese potest opinio propria sensus habere, non vocibus duntaxat, sed re ipsa diversos, alterum categorematicum, sive absolutum, alterum hypotheticum, aut virtualiter saltem conditionatum, restrictum, & secundum quid, quem suo loco clarè exponemus.

§. I.

Prior sensus apertam contradictionem involvit.

57. **S**ensus scilicet absolutus, sive categoricus est, ut qui operatur contra opinionem sibi magis probabilem, & magis tutam actu perseverantem in intellectu ipsius, judicet actu, omnibus inspectis, & un-

undecunque consideratis, contractum, verbi gratia, esse usurarium, & consequenter non esse licitum; & simul sibi licere contrahere propter oppositam opinionem probabilem. At sensum hunc involvere contradictionem evidentem, vel ex ipsis terminis patet, & demonstrari facile potest:

58. Enim verò iudicium particulare discrepare non potest ab universali iudicio, nisi utriusque objectum diversum sit, alioqui posset quis idem objectum simul affirmare, & negare, quod est evidens contradictio. Ratio facilis est ex principiis Dialecticis: nam quisquis per iudicium universale aliquid affirmat, aut negat de multis, vel de omnibus individuis sub communi ratione acceptis, id ipsum affirmat, aut negat de omnibus, & singulis determinatè, quæ in illa ratione includuntur: unde enuntiatio hæc *omnis homo peccat*, habet descensum istum determinatum, ergo *Petrus peccat*, *Joannes peccat*, & sic de reliquis, ut est in Dialectica notū. Ergo, qui retinet assertionem illam communem, & universalem, de nullo homine determinato poterit negare quod peccet, aliàs de eodem numero homine id ipsum affirmaret, & negaret.

59. Tum sic: quisquis affirmat, contractum aliquem sub certis circumstantiis generali ratione acceptis, usurarium esse, & illicitum, perinde omnino est, ac si iudicet, vel affirmet, *contractus hic illicitus est Petro, Joanni, Antonio, Paulo, Francisco*, & sic de cæteris, nullo excepto: ergo, si simul neget esse illicitum Joanni, exempli gratia, seu, quod eodem redit, affirmet esse licitum; simul, & semel affirmat, & negat, eundem omnino contractum esse illicitum Joanni, sive, quod idem, affirmat esse licitum, & illicitum.

Tum ultra: Qui absolute, & omnibus inspectis, adeoque inspecta etiam opinione contraria, & tota ejusdem probabilitate, iudicat pro-

babiliter, contractum esse illicitum, iudicat esse illicitum, adhuc inspecta opinione illa, comparative ad omnes, & singulos, adeoque, & ad ipsum determinatè. Ergo, si simul iudicat, licitum esse propter oppositam opinionem probabilem, simul, & semel iudicat, licitum, & illicitum sibi esse sub eisdem omnino circumstantiis; quod est evidens contradictio.

60. Apponamus exemplum magis determinatum. Joannes Theologiae Doctor, & pietorix non imperitus, postquam omnia consideravit, inspecta etiam opinione contraria nonnullorum gravium Auctorum, affirmat absolute, *non licet pingere in die festo*: deinde innitens eidem opinioni (supponimus, non alium titulum esse) per principia Reflexistarum concludit, *mibi licet pingere in die festo*: hic profectò tenebitur duas contradictorias simul concedere: nam prior propositio habet sensum universalem, idest, *non licet Petro, non Paulo, non Francisco, non mihi*, & sic de reliquis, atque adeò *nemini licet*: ergo si affirmet simul, *mibi pingere licet*, enuntiare simul tenetur, *nemini licet*, & *mibi licet*, quæ sunt aperte contradictoriae.

Ob eandem rationem duas contrarias concedere tenebitur; si enim iudicat sibi licere propter oppositam opinionem probabilem, iudicare tenetur propter eundem titulum licere Petro, Paulo, Antonio, Francisco, & sic de reliquis, atque adeò licere omnibus: ergo iudicare tenetur, *omnibus licet, nemini licet*, quæ sunt enuntiationes contrariae.

61. Evidens ergo est, priorem sensum principii Recentiorum, nimirum categoricum, & absolutum, manifestam involvere implicationem in hypothese, qua procedimus, in sententia videlicet Reflexistarum, qui cum Terillo docent formare conscientiam contra opinionem propriam, etiam actu perseverantem, de inhonestate propriæ operationis.

Videri potest P. Thomas Sanchez li. 1. in Decal. c. 9. n. 3: & 2. de Matrim. d. 41. n. 5. ubi demonstrat facile, & clarè ex communi sensu Doctorum, iudicium generale (quod vocat speculativum) nullibi debere, nec posse, discrepare à particulari (quod ipse appellat unice iudicium practicum) nisi varietur aliqua circumstantia, quæ nempe reperiatur in unius objecto, & in objecto alterius non reperiatur. Eandem etiam in eadem hypothese utriusque iudicii necessariam concordiam, ut exploratam, & indubitabilem, egregiè P. Vazquez ostendit, uti revera est apud omnes, qui penitus Dialecticâ non ignorant.

§ II.

Posterior sensus ejusdem principii ineptus admodum, & absurdus est.

62. **A**SSERTIO hæc procedit, ut monuimus, sub eadem hypothese, & juxta eundem modum formandi conscientiam ex opinione minus probabili, nempe contra opinionem tutiorem simul, & probabiliorem actualiter perleve: antem. Sensus verò posterior principii Recentiorum, seu potius opinionis, contra quam ex illo principio formari posse conscientiam docent, erit in hac hypothese saltem virtualiter hypotheticus, restrictus, & secundum quid.

63. Iudicium itaque, quo quis, dum operatur, opinatur actualiter, non licet, verbi gratia, pingere in die festo, si foret absolutum, non permetteret secum iudicium alterum, quo quis actu concluderet, licere sibi pingere in festo, ut proximè demonstrabamus. Oportet ergo, ut aliqua ratione conditionatum sit, aut restrictum, ita ut affirmet non de toto objecto, vel de objecto, prout subest omnibus circumstantiis, etiam extrinsecis; sed de ipso directè, ac secundum se inspecto, & præscin-

dendo à circumstantia extrinseca opinionis probabilis opposita, ipsius honestatem affirmantis.

Denique sensus memorati iudicii erit, inspecta solùm ratione, & præscindendo ab auctoritate, non licet pingere in die festo, vel, non liceret pingere in die festo, nisi Doctores graves oppositum docerent probabiliter. Et ita exponit sensum huius iudicii, & reflexi principii Recentiorum, Terilius ubi supra allegatus: alii autem, ^{Sup. a. 1.} exponere non curaverunt, sed confusè locuti sunt.

64. Cæterum sensum istum nimis absurdum esse, & ineptum, haud difficulter ostendi possit. Profectò universaliter, & in quavis materia hic modus opinandi ridiculus videtur, ac nugatorius. Nemo enim in dubiis sibi occurrentibus, nisi pueriliter ludere velit, determinatum iudicium profert non attendens ad omnia fundamenta, quæ sibi undique proponuntur, sed ad aliqua tantum eorum. Sanè intellectus est iudex veritatis, quam velut finem proprium ubique quærît: unde omnia, quæ sibi undecunque obijciuntur pro veritate, vel falsitate, attendit, & considerat tanquam iudex in suo tribunali, antequam definitam sententiâ ferat.

Sicut igitur iudex in foro externo, qui pro altera parte sententiâ ferret non attendens ad omnia, quæ utrinque sibi allegata sunt, sed ad aliqua tantum eorum: deinde verò ad omnia respiciens, pro opposita parte absolutam ferret sententiâ, nugari, & ineptire meritò censetur; haud secus de intellectu sentiendum est, si per sua iudicia non absolutas prius, sed quasi dimidiatas sententiâs ferat, eò quòd nolit respicere ad omnia, etiam actu sibi occurrentia: postea verò absolutè oppositum enuntiet, inspectis omnibus fundamentis.

65. Est autem multò absurdior, & ineptior restrictus hic opinandi modus in quæstionibus practicis, præcipuè verò in rebus moralibus, ubi

Aristo. 2.
Eth. c. 3.

quæstiones omnes, atque dubiorum resolutiones propter operandum quærentur, & propter honestè operandum, aliàs foret inutilis, & importunus labor, inspectâ materiæ naturâ. *Cum autem* (ait Philosophus) *præsens tractatio* (ethica nimirum) *non contemplationis sit, ut ceteræ, gratiâ* (non enim ut sciamus quidnam sit virtus, sed ut efficiamur boni, consideramus; nam nulla ipsius esset utilitas), *de actibus quonam modo sint agendi, considerare necesse est.*

Tull. in
Horten.

66. Quid verò, precor, refert ad honestè operandum, si ut boni efficiamur per morales operationes, quòd hoc, aut illud liceat ex hoc, vel illo capite, si omnibus inspectis, absolute non licet? Aut vice versa, quid facit ad honestam operationem opinari, quòd aliquid non liceat ex hac, aut ex illa ratione, si post omnia considerara concludo tandem mihi licere? Certè opiniones illæ restrictæ, ac dimidiatæ neminem unquam ad agendum dirigunt. Sunt ergo inutilis, ac nugatoriæ, præsertim in rebus moralibus, adeoque ab omnibus prociendæ. *Facebant igitur* (ajebat Tullius), *qui docere nihil possunt, quomelius, sapientiusque vivamus.*

67. Præterea non hunc esse re ipsa nostrarum opinionum moralium sensum, modus ipse communis loquendi, & scribendi videtur manifestè convincere. Nam Doctores quique, præsertim sapientiores, & graviores, dum tractant, & resolvunt dubia moralia, de quibus varix utrinque opiniones feruntur, non loquuntur restrictè, aut hypotheticè, sed categoricè, & absolute dicunt, *hoc licet, id non licet, hoc opus est honestum, illud turpe, hic contractus est Simoniacus, illicitus, insubus, usurarius; ille verò justus, honestus, nulla malitia infectus, & sic de aliis.*

Atqui, si sensus mentalium opinionum non foret absolutus, aut de objecto simpliciter, & omnibus consideratis, sed restrictus duntaxat, & de secundum quid, non deberent

sic loqui, quin neque possent licetè, nam locutiones illæ fallaces essent, immò forent mendaces, quippè quæ aliud significarent ab eo, quod mente concipitur: ergo non sic interiùs opinantur, qui absolute dicunt exteriùs, aliquid esse licitum, aut illicitum. At modum hunc loquendi, & scribendi frequentissimum esse notorium est: ergo sensus communis moralium opinionum non est restrictus, sed absolutus.

S. III.

Refellitur solutio Terilli.

68. **R** Epones ex Terillo, sensum verborum in hac materia quanvis absolutus videatur, accipiendum esse hypotheticè, & cum debita restrictione, nempe de objecto secundum se, & præscindendo à circumstantia extrinseca opinionis probabilis oppositæ. Ratio est: nam Auctores, de quibus constat tenere sententiam benignam, si, quando dicunt, aliquid esse licitum, quod tamen vident alios negare, sensum absolutum intenderent, apertè contradicerent sibi ipsis, quod præsumendum minimè est de viris doctis, atque prudentibus. Nullum ergo argumentum fieri potest pro assertione, nostra ex communi modo loquendi, licet quoad sonum vocum absolutus videatur. Porro voces significant secundum intentionem loquentis, & ideo verba non sunt curanda, quando de intentione constiterit.

69. At contrà est primò: quia non semper ac fuerint ex parte oppositâ Doctores alii, etiam plures, & graves docentes, aliquid esse licitum, opinio ipsorum probabilis censetur, sufficiensque ad reddendum objectum licitum, adhuc in via Probabilistarum, ut satis patet ex his, quæ diximus, præsertim controv. 3. Immo nullam omninò præscribi posse regulam ex principiis moderni Probabilismi, nisi mirum in modum per-

Terill. r. p.
de Regu.
mo q. 22. n.
4.

perplexam, & ancipitem, ad discernendam opinionum moralium firmam, ac certam probabilitatem, patet ex ibi dictis, & ex postea dicendis clariùs patebit. Unde igitur nobis constare poterit de intentione Doctorum dicentium absolutè, aliquid esse illicitum, quanvis videant, id ipsum ab aliis tanquam licitum defendi, nisi expressè fateantur, eorum opinionem esse probabilem; quod tamen plerumque non dicunt.

70. Contrà secundò: nam, licèt id expressè faterentur, adhuc maneret dubitandi locus, num intelligi vellent de relativa, num de absoluta probabilitate. Sanè neminem posse, si satis supra terminos reflectat, opinionem (præsertim, quam falsam judicat) appellare probabilem, relativè ad omnes, & singulos, neque ratione illius objectum, quod alioqui judicat turpe, existimare licitum omnibus, abundè constar ex doctrina tradita per totum superiore articulum, præsertim §. 5. & 6. Hinc multos, & graviores, etiam ex Recentioribus qui recenferi solent pro Probabilissimo moderno, alienos fuisse ab illius sensu; & ex dictis colligitur non obscurè, & in secunda parte ex professo palàm faciemus.

71. Certè, vel ex hoc uno constare debet, quod alioqui totus labor, & opera, omnesque ipsorum resolutiones morales, pro dirigendis hominum conscientis inutiles omnino, ac vix non ridiculæ forent. Rogo enim quid faciat ad directionem moralem hominum disputare longam quæstionem, multisque, ac validis argumentis propugnare, & ostendere sententiam negativam de alicujus contractus honestate, si, vel in ipso disputationis ingressu, vel ad finem tandem ipsius pronunties, opinionem affirmativam, quam tantis reprobis, esse verè probabilem, & sensus hujus assertionis sit, esse ita probabilem, ut prædictum contractum reddat simpliciter omnibus licitum, adeoque sensum tuæ opinio-

nis, quam adeò operosè firmasti, non esse categoricum, & absolutum, sed restrictum, & hypotheticum, hoc est, de objecto secundum se, & non considerata opinione contraria, qua redditur simpliciter licitum respectu singulorum, & omnium?

Profectò labor tuus atramentum, & chartam, & quod majoris dispendii est, pretiosum tempus frustra consumpsit, nec quidquam tandem contulit ad directionem meam præter plurima verba inania, ac delusoria: idque (quod est mirabile) ex directa tua intentione. Nempe, denuntias mihi verbis expressis, & absolutis, contractum esse iniquum; vis tamen, ut intelligam licitum mihi esse. Quid ineptius? Quid potest absurdius cogitari? Atqui non decet ita sentire de viris doctis, atque prudētibus. Igitur censendi non sunt opinari restrictè, aut hypotheticè, dum dicunt aliquid esse illicitum, etiam quando expressè fatentur, contrariam opinionem esse probabilem. Igitur non loquuntur de probabilitate relativa, vel absoluta, in sensu, quem intendunt Recentiores, sed juxta sensum, quem exposuimus §. 6. præcedentis articuli.

§. IV.

Modus iste loquendi, & opinandi, ingentia producit absurda, totamque in re morali Christianam Veritatem, ac sinceritatem corrumpit.

72. **C**ontrà denique tertio, & urgentius: etiam si sensus Theologorum moralium in suis opinionibus internis, de secundum quid, & restrictus, non foret adeò, ut minimum, dubius, sed qui posset utcumque conjectari ex aliis diversis indiciis, tolerandum adhuc non esset, quòd ita loquerentur, ut de facto loquuntur, nimirum absolutis, & expressis verbis docentes, aliquid esse licitum, aut illicitum. Patet; nam alioqui quæ non sequetur rerum con-

fusio, si liceat modus iste loquendi, & opinandi? Sanè nullum errorem, nullum delirium, nullam stultitiam, nullam denique hæresim, aut blasphemiam, non liceret cuique proferre, scribere, vel propugnare, verbis expressis, & absolutis. Attende, quæso te.

73. Ecce prodit in medium Doctor pius, & gravis apud omnes Catholicissimus, & qui, si placet, etiam in ipso suæ disputationis ingressu expressè profiteatur, se nihil credere, vel docere, crediturumve unquam, aut docturum, contra sensum Catholicæ Matris Ecclesiæ, aut sacrorum, ejus Doctorum. Hic, semel hac præmissa protestatione, jam in decursu poterit intrepidè, ac impunè affirmare quid quid libuerit, verbis simplicibus, & absolutis. Unde, si occurrat loqui de Incarnatione Verbi Divini, poterit illam rotundè negare, opinando mentaliter de objecto illo secundum se, ac restrictè, præscindendo videlicet à divina revelatione, & prout subest præcisè rationi naturali: poterit cum eadem restrictione, & in eodem sensu negare Trinitatem absolutè, affirmare, quòd Angelii non existant, aut saltem, quòd incertum id sit, vel quòd, si existant, fuerint ab æterno: poterit item, quando occasio se dederit, negare eodem modo Purgatorium, universalis iudicii diem, Indulgentias, & alia quæque dogmata, quæ, vel ex Fidei revelatione, vel ex communi Fidelium sensu, vel ex SS. Patrum auctoritate in Ecclesia Catholica recepta sunt, opinando videlicet in his omnibus, restrictim, dimidiatè, & de objecto secundum se, sive attenta præcisè ratione naturali, & non divina revelatione, traditione, aut Sanctorum auctoritate.

74. Quis dicat, hunc loquendi, aut scribendi modum, tolerandum, esse in Ecclesia, vel Doctorem prædictum jure posse à nobis exigere, ut memoratas ejus assertiones, quantumvis absolutas quoad verba, restricti-

tim accipiamus, aut dimidiatè, & non absolutè quoad sensum? Nullus opinor ita desipiat: nam stylus ejusmodi neque magistros decet, etiam artium mechanicarum, nec doctrinalis est, sed captiosus, nec utilis, sed aptus ad decipiendas animas innocentes, neque Christianam sapit sinceritatem, sed magis hujus mundi sapientiam, cujus est *sensum verbis velare, & cor machinationibus tegere*, ut aiebat Magnus Gregorius, id artificii genus procul esse à vera sapientia, contestamur.

Greg. Mag.
li. 10. Mo.
ral. c. 16.

75. Nullibi verò magis requiritur, sicut doctrinæ puritas, sic etiam & verborum sinceritas, quàm in dubiis moralibus decidendis, ubi errores non theoreti, aut exigui momenti, sed practici omnes sunt, diligentissimèque cavendi. Quid porro absurdius, aut perniciosius moribus, quàm ut Doctor moralis responsa sua præbeat instar Delphici Oraculi verbis adèò ænigmaticis, ac perplexis, ut cogat, vel legentes, vel consulentes, uti discursibus, ac conjecturis ad proprium ejus sensum venandum? Quid verò, si absolutis verbis affirmet, quòd non ipse absolutè, sed restrictè duntaxat opinatur? Certè, nisi qui id ipsum in ipsa responsione disertè protestetur, & exprimat, non docere videbitur, sed deludere, immò studiosè fallere, velle.

76. Denique quæro abs te, nunquid hoc sit *ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loqui*, ut loquendum Christianis, atque docendum, verbo, & exemplo suo, Apostolus nos docet; an potius, ut ibidem ipse ait, *adulterare verbum Dei*? O via benigni Probabilismi quântum differt à via veritatis, adeoque ab omnibus viis Domini, quæ universæ quidem benignitas, sed & veritas simul sunt, *Universe viæ Domini misericordia, & veritas*. Jam verò benignitas illa, quæ procul est ab omni Dei via, procul sit etiam, necesse est ab omni vera benignitate.

2. ad Corin.
c. 2.

Phil. 22.

At,

77. At, modum hunc loquendi, & scribendi apud morales Theologos, etiam Probabilistas, usitatissimum semper fuisse, & cōmuni praxi receptum, notorium est ex ipsorum libris, ut ostendi à nobis non debeat. Ergo non est credibile, eorum opiniones esse restrictas, aut hypotheticas, sed absolutas potius, & de objecto prout subest omnibus circumstantiis, etiam diversis Doctorum opinionibus. Cur alioqui doctis, ac prudentibus viris modum opinandi tribuamus, & ex se valde ineptum, ac absurdum, & repugnantem ipsorum verbis, indeque fallacem, ac noxium? Enim verò non debent Recentiores cum tanta gravium Doctorum injuria suæ doctrinæ patrociniū querere.

78. Constat igitur, sensum opinionum de secundum quid, & restrictum, in rebus præsertim moralibus, neque rationi, neque prudentiæ, neque recto, ac connaturali opinandi modo congruere. Id, quod à posteriori ex praxi ipsa, & ex usu cōmuni apud Doctores, etiam modernos Probabilistas, videtur satis clarè convinci.

Ex quibus omnibus licet nobis concludere, sensum opinionis actualis, contra quam formatur conscientia ex reflexo principio Recentiorum, si non sit categoricus, & absolutus, sed restrictus, aut hypotheticus, legitimus non esse, sed ineptum, absurdum, prorsusque irregularem, adeoque ab omnibus repellendum. Aliunde verò sensum absolutum implicatorium esse jam constitit. Nullum igitur sensum in eo eventu opinio propria potest habere, præterquam, vel absurdum, vel repugnantem, adeoque nullum absolute tenendum.

S. V.

Concluditur absurditas alterius sensus.

79. **I**dest, quando suspenditur iudicium proprium de inhonestate objecti, ad formandam conscientiam ex opinione aliena operanti minus probabili, juxta priorem modum, quo Recentiores docent formare conscientiam ex suo principio reflexo.

Hunc ergo sensum propriæ opinionis esse re ipsa haud minus absurdum, ex dictis etiam satis apparet. Porro artificium hoc, seu modum formandi conscientiam, unice differt à præcedenti, per id quod operans, dum operatur, licet possit prudenter (utique ex fundamentis sibi gravioribus) judicare, si velit, objectum, quod amplectitur, esse re ipsa turpe, & divina lege prohibitum; tamen ut possit uti opinione contraria apud ipsum minus probabili, voluntariè, ac de industria, proprium iudicium cohibet, nihil enuntiando de objecto secundum se, ac directè considerato, ne per ejusmodi iudicium directum impediatur iudicium practicum, quo possit tandem absolute concludere ex reflexo principio Recentiorum licere sibi amplecti memoratum objectum, prout affirmat opinio sibi minus probabilis. Et hoc est artificium Probabilismi, jam hodie prævalens apud Recentiores, & magnificis verbis ab ipsis commendatum, quo janua cæli panditur hominibus, & quo absolute *facillimum* est à peccati periculo se eximere, ut agebat supra Terillus.

80. At quis non videat, artificium hoc non esse veræ prudentiæ opus, sed artis cavillandi cum Deo? Porro ignorantia legis voluntaria, quam videlicet quis facile posset, & debebat cognoscere, moraliter, & æquivalenter est notitia, & scientia legis ipsius, ut constat ex Jure Ca-

no-

Terill. adduct. supra art. 1. §. 1.

Cap. ultim.
dist. 37. &
cap. Cum in-
bibitio de
clandestin.
desponsat. c.
2.

D. Iusti. M.

nonico, & probat optimè D. Iustinus in explicatione quæstionum Gentium respons. 140. ex illo Joan. 7. *Et me scitis, & unde sum, scitis: id est, scire (inquit), & cognoscere potestis; nam de facto illi ignorabant Christum*, Quare ignorantia huiusmodi excusare neminem potest à transgressione legis voluntaria simpliciter.

81. Multò verò minùs excusat, dum ideò quis ignorat, quia ex consilio, & de industria avertit oculos ab ipsa lege, & à malitia actionis ipsi contrariæ, ut non ab illa abstinere cogatur. Hæc utique ignorantia planè affectata est, adeoque dolo, & fallaciâ plena, unde meritò in Jure sæpè appellatur dolo. Denique artificium huiusmodi non aliud videtur ab illo, quod Deus per Psalmistam detestatur, ac reprobatur in homine impio, ac dolofo, *Verba oris ejus (inquit) iniquitas, & dolo: noluit intelligere, ut benè ageret: id est, ut malè ageret, & scientiam benè vendi contempsit*, ut V. C. Bellarminus exponit.

Psal. 35.

Bellarm.
ibi.

82. Adde, quòd hic in hypothesi nostra affectat quidem legis ignorantiam, re tamen ipsa legem non ignorat; quia, licet nolit actu judicare, legem prohibentem existere; actu tamen agnoscit verosimilius esse, quòd existat re ipsa: hæc autem est sufficiens, & abundans notitia legis, ut ipsius transgressio dicatur, & sit voluntaria, ut cernitur in eo, qui operatur cum dubio practico. Sed hoc post pauca.

83. Nunc verò, quòd spectat ad sensum opinionis, contra quam formatur conscientia ex illo principio reflexo, patet nò evacuari absurditatem ejus per voluntariam suspensionem judicii circa quæstionem ipsam directam. Enim verò in hypothesi, de qua agimus, licet operans opinionem directam tutiorem, & probabiliorem non faciat sibi propriam per actualem ejus assensum, quia de industria suspendit omne judicium

determinatum circa objectum ipsum directum; nihilominus tamen, cum actu judicet, opinionem illam tutiorem esse re ipsa probabiliorem, consequenter non potest actu non judicare, verosimilius esse, quòd objectum re ipsa sit inhonestum, & contrarium legi divinæ. In hoc autem judicio eadem est absurditas, ac in judicio actualem determinato de inhonestate objecti directi; quia pariter non potest sensum ullum habere, nisi vel nimis ineptum, & absurdum, vel certè repugnantem omnino, & absolute contradicentem ultimo conscientie dictamini.

84. Suadetur eodem discursu. Vel judicium, quo judicas, verosimilius esse, quòd objectum re ipsa turpe sit, est categoricum, & absolutum, hoc est, de objecto adæquatè sumpto, prout subest omnibus circumstantiis suis, sive intrinsecis, sive extrinsecis; vel est potiùs quasi hypotheticum, de secundum quid, ac restrictum, id est, de objecto secundum se, & non prout subest opinioni Doctorum tuentium, etsi minùs probabiliter, ipsum non esse turpe, nec divina lege prohibitum? Posteriorem hunc sensum esse importunum, contra consuetum modum opinandi, ac loquendi, etiam graviorum Probabilitatum, indeque valde ineptum, irregularem, & absurdum, ostensum est §. præcedenti. Sensum verò priorem non esse absurdum tantum, sed etiam repugnantem, apertamque involventem contradictionem, saltem virtualem, ex dictis etiam clarè colligitur.

85. Equidem duo hæc absoluta judicia, *verosimilius est, objectum hoc esse re ipsa contra legem Dei, adeoque illicitum, & inhonestum: objectum hoc non est re ipsa illicitum, nec alicui legi contrarium*, apertè sibi invicem contradicentia sunt, saltem virtualiter, atque adeò non minùs mutuo sibi impossibilia, quàm duo illa sibi expressè, atque formaliter contradictoria, de quibus egimus §. 1.

etc-

etenim contradictio virtualis non minorem inducit, aut supponit incompossibilitatem extremorum, absolutamque repugnantiam, quam expressa, & formalis contradictio, nec aliud intelligimus per virtutalem contradictionem, ut constat ex principiis metaphysicis. Quod verò duo illa judicia contradictoria virtualiter sint, per totam controversiam quintam demonstratum à nobis est, & Terillus ipse non negat, quin ex professo docet, & probat; quanvis apertè sibi contradicens, ut ibidem ostensum est, productis verbis ipsius Terilli, quibus utranque affirmat contradictionis partem in Opere primo, & secundo.

86. Immo verò, etsi operans suspenderet actuale iudicium (quod tamen sæpè facere non poterit) circa maiorem probabilitate n opinionis tutioris, contra quam vult formare conscientiam, & solum apprehenderet simpliciter, verosimilius esse, inspectis omnibus, quòd objectum re ipsa sit inhonestum, adhuc non posset per ullam reflexionem formare ultimum conscientiae dictamen de absoluta honestate objecti; quia non modò iudicium absolutum, verum etiam simplex apprehensio maioris, aut æqualis verosimilitudinis unius partis contradictionis, impedit essentialiter iudicium de veritate partis oppositæ, ut ibidem ostensum est contra directos Probabilistas, & deinceps supponimus cum Reflexistis, prout admonuimus ad controversiæ initium.

87. Patet igitur, sensum propriæ opinionis, contra quam formatur conscientia ex reflexo principio Recentiorum, pariter esse absurdum, aut repugnantem, etiam quando suspenditur omne actuale iudicium de inhonestate objecti, juxta priorem sensum, modumve formandi conscientiam, quem Reflexistæ docent, nisi quòd modus iste novissimè reiectus dolosum (sed frustraneum) superaddat conatum affectandi igno-

rantiam legis, & avertendi oculos à luce veritatis sibi objectæ. Uterque igitur sensus, seu modus formandi conscientiam ex reflexo principio Recentiorum, apertam repugnantiam, vel absurditatem præferebat.

Unde tandem concludere facile liceat, principium illud in opinione propria, contra quam docet formare conscientiam, nullum non repugnantem, vel absurdum sensum, permittere, quo præsentis articuli scopus spectabat.

ARTICULUS IV.

Ex principiis jam statutis evidenter tandem, & facile concluditur absurditas, & falsitas insignis, præterita Recentiorum demonstrationis à priori pro moderno Probabilismo.

88. **S**ilicet non idè in hac demonstratione refellèda tandiù morati sumus, quòd falsitas ipsius, & absurditas nimia, statim evidenter non appareat ex capitalibus fundamentis, seu principiis à nobis stabilitis. Sed principium adeò speciosum, cuique tantopere plauditur, & fiditur, evolvere diligentius oportuit, ne quem posset deinceps species ejus, vel turbare aliquatenus, vel decipere. Utique veritas dives est, ac copiosa, & cui plurima suppetant argumenta, quibus errores sibi contrarios disicere multipliciter possit. Jam ergo reflectamus supra doctrinam à nobis statutam, & minimè timeamus, ne cui fortè, videamur excessisse, dum præfati principii Recentiorum absurditatem, falsitatemque, nimiam diximus, & insignem.

§. I.

Falsitas, & absurditas ejus principii juxta secundum sensum, seu modum formandi conscientiam ex Probabilismo reflexo.

89. **N**imirum contra propriam opinionem tutiorem, & ope-

operanti ipsi probabiliorem, actu existentem in intellectu ipsius, adeoque juxta alienam opinionem directam, quam ipse reputat actu falsam. Sed quis precor exemplo luce ipsa, clarius non videat, agentem ex ejusmodi conscientiae non querere sincerè legem directam Dei, sed illam potius irridere, ac contemnere?

Non hic longis discursibus opus sit: res ipsa loquitur. Ecce sensum legitimum, & statum, quem habet operantis conscientia, fidelibus verbis expressum: *Ego quidem existimo, contractum hunc, quem inire volo, esse re ipsa injustum per se, & divina lege prohibitum: sed quia video nonnullos graves Auctores, quos tamen ego decipi judico, docentes, illum licitum esse, licitum mihi absolute est hujusmodi contractum inire.* Peto modò abs te, Lector, per Deum immortalem, an qui sic operatur, querat sermò, & ex animo legem Dei, ut suam illi conformet actionem? Legem, inquam, divinam directam, & antecedentem hominum opiniones, & sensa? Non pium, non sincerum, non sapientem: iniquissimum hominum, & mortalium stolidissimum, si qua tamen ratione utatur, judicem appellare licebit.

90. Sed verbis vividioribus, si fieri possit, reddamus eundem ipsissimum sensum: *Ego per hanc actionem re ipsa violo legem Dei, & facio contra ipsius voluntatem, quam actionem istam mihi prohibet severissime, sub pena scilicet mortis aeternae: quia tamen viri graves, ac docti oppositum affirmant (falsò, ut existimo), licitum mihi absolute est, & ideo volo actionem istam exequi.* Horrebit hic non ambigo, omnis Probabilista, omnis Catholicus, omnis homo. Neque enim fore credimus hominem verè hominem, qui audeat affirmare, vel concedere, conscientiam, quam expressimus, esse rectam, aut eum, qui operatur secundum illam, prudenter, & honestè operari. Sed voces sono tantum differentes au-

dientes quidem possunt confundere: variare non possunt objecta.

Intende amabò te, candide Lector, & manibus errorem tenebis. Eò videlicet jam devenimus, ubi non facile reflexionum, tenebrae veritatis lucem abscondant. Non de rebus abstractis, aut inexplicabilibus, sermo vertitur. Conferamus voces cum vocibus, & excipiant legitime Probabilistae, si quid protulerimus, quod diffiteri possint.

91. Petrus post diligentem rei discussionem (id enim damus) opinatur pluribus, ac peritioribus, contractum, quem intendit inire, usurarium esse re ipsa: quia tamen videt, alios, quorum opinio probabilis habetur, oppositum tenere, contractum init retinens actu suam opinionem, in hunc modum formans conscientiam ex reflexo principio Recentiorum: *Omnibus, atque adeò mihi, agere licet ex directa opinione legi contraria, & meae libertati indulgente, dummodò certò probabilis sit, & licet ego contrariam teneam: sed opinio, quae docet, contractum sub his circumstantiis usurarium non esse, sed potius licitum, licet mihi sit falsa, est opinio certò probabilis: igitur licet mihi secundum illam agere, atque adeò inire hunc contractum, ideoque placet ipsum inire.*

92. Exponamus nunc sensum, & statum conscientiae Petri. Ipse judicat actu, contractum à se initum naturam suam, & secundum se inspectum, usurarium esse re ipsa: ergo judicat actu, esse re ipsa illicitum: ergo judicat actu esse re ipsa contra legem Dei, & sanctam voluntatem ipsius: ergo judicat actu, se, dum contractum init, violare legem Dei, & agere re ipsa contra voluntatem divinam: ergo dum init, sic apud se dicit, *Ego per hunc contractum, quem in eo, re ipsa violo legem Dei, & ago contra voluntatem ipsius, quam hunc contractum mihi severissime prohibet, sub pena scilicet damnationis aeternae: sed quia viri graves, ac docti probabili-*
ter

ter docent (falsò me iudice) contractum ipsum licitum esse, & non contrarium legi divina, & mihi licet agere secundum opinionem legi contrariam, & meæ libertati faventem, etiam, quam actum iudico falsam, licet mihi absolute contractum hunc inire, ideoque ipsum inire volo.

93. Dispiciant modò, & quærant quid hic excipiant Probabilistæ. Nullam profectò inveniant propositionem non evidentem ex ipsa terminorum acceptione, nisi amovere velint, & tollere de medio re ipsa, & quoad substantiam, legem antecedentem, atque directam Dei, quasi non sufficienter promulgatam, ne Petrus videat, dum operatur, se violare re ipsa legem istam, neque ad ipsam teneatur operationem suam conformare. Hoc principium de legis insufficienti promulgatione, quoties datur opinio, etiam minus probabilis, negans ipsius legis obligationem, (quod certè videretur non cogitandum) Terillus totis viribus, ut jam vidimus, adstruere molitus est inevitabili necessitate compulsus, ne tota machina novi Probabilismi nullo fundamento consisteret. Sed quàm inefficaciter, quàm sine fundamento, sine patrono, sine consequentia, demonstratum jam manet, ultra quàm foret opus, per totam controversiam sextam: quare nullum omninò Probabilistis, vel appetens effugium patet.

94. Porro, principio illo non subsistente, & lege Dei primaria, seu directa, in hypothese nostra verè perseverante, aut re ipsa non deficiente, protinùs evidenter apparet, Petrum in data hypothese, dum init memoratum contractum, non posse, vel invitum, non videre, se per actionem illam violare, atque contemnere legem Dei, atque adeò formaliter peccare. Nisi velis, ut iudicet, contractum usurarium, & injustum esse re ipsa, & non esse re ipsa illicitum, ac turpem; aut turpem, & illicitum esse, nec tamen esse contra legem Dei;

aut se re ipsa agere contra legem, nec tamen ideo legem ipsam violare; aut denique se violare legem, & tamen non peccare formaliter: ex quibus si quis aliquid desiperet, non refellendus esset, sed miserandus.

95. Jam ergo, prudens Lector, contemplare tandem attentè rectissimam conscientiam Petri nostri ex tenebrosa reflexionum caligine ad lucem veritatis productam. Nempè ex reflexo principio Recentiorum, inspectis omnibus, concludit tandem sic, licet mihi hunc contractum in his circumstantiis inire, & quiescere jubetur à Recentioribus, quippè cui nihil ultrà timendum sit. Sed perge, Petre, mecum, & adde, quod negare non potes, & quod tua ipsius conscientia, te licet invito, reclamat: atqui contractum hunc in his circumstantiis inire (scilicet, quem iudico usurarium esse re ipsa) est violare formaliter legem Dei: violare autem formaliter Dei legem est peccare formaliter: igitur licet mihi formaliter peccare. At, cui peccare licet, nihil non licet: cui verò licent omnia, peccare nequit. Jam ergo, Petre, factus es impeccabilis ex nimia peccandi licentia. Quiesce ergo: quid ultrà times? O monstra!

§. II.

Nihilò minor est, quin & multò major videtur, absurditas, & falsitas memorati principii, juxta alteram viam Recentiorum, seu modum formandi conscientiam.

96. **I**D est, contra opinionem operanti probabiliorē, adeòque propriam, sed tamen non actualem, de inhonestate objecti intrinseca, ac directa; ac per hoc juxta alienam opinionem de ejusdem objecti honestate operanti minus probabilem, quam scilicet posset falsam judicare, si vellet; sed ut rectam conscientiam formare possit ex reflexo Probabilismo, omne actuale iudicium immedia-

Z

dia-

diatum circa objectum ipsum directum liber è, ac de industria suspēdit.

Hæc est altera via Reflexistarum ad controversiæ initium primo loco proposita, quæ jam hodie communior inter ipsos videtur, & per quam horror alterius viæ, quam proximè præclusimus, maximus, & asperrimus, mitigari quadantenus videatur. Reverà tamen non ita esse, sed potius viam istam Recentiorum haud secus esse horridam, & absurdam; immodò fortassè magis, quam alteram, ex eisdem nostris principiis facillimum sit demonstratu.

Sed juvat illam prius vividis lineamentis depositam dare politissimò penicillo illius (heu!) nobis immaturè, nimisque alieno tempore desiderati, eximii planè viri, P. Ægidii Estrix, pietate, acumine, eruditione, facundiaque mirabili satis noti, qui in quodam suo Scripto (an magis pulchro, quam docto, nescias), quod superiori anno 93. de controversia quadam nostræ simillima, Summo Pontifici Innocentio XII., necnon Eminentissimis DD. Cardinalibus S.R.E. legendum edidit, sententiam Probabilistarum, quam benignam appellant ipsi, suis propriis coloribus sic expressit.

97. Homo Deum timens, & non tam doctus, quam bono præditus intellectu, invitatur ad incundum contractum, qui ipsi suspectus est de vitio usura, ac Simonia: de hoc igitur inquirat pro captu suo, expendens momenta rationum, ut potest, consulens Doctores &c. Comperit, Doctores multo plures damnare contractum, & horum rationes ipsi videntur fortiores, judicat igitur & ipse, contractum esse usurarium, aut Simoniacum, adeoque renuit contrahere.

Theologus benignus ipsi dicit: quid times? An nescis septem esse Doctorum opinionem, quod contractus non sit Simoniacus? Scio, inquit ille: sed viginti Doctores dicunt esse Simoniacum, & horum rationes videntur mihi validiores. Nihil refert, ait Theologus,

quia licet tibi sequi opinionem minus probabilem. At ille: etiam ne opinionem, quam judico esse falsam? Etiam, inquit Theologus, modo nitaris probabilitate opinionis contraria, quamvis minore. Ego ne, inquit ille, ut ineam contractum, quem judico esse Simoniacum? Non est, cur timeas, ait Theologus: quia illud tuum judicium nascitur ex principiis directis de contractu secundum se, cum quo bene consistit aliud judicium ex principiis reflexis de licito contractu, ut subsistat probabilitati, quamvis minori. Ille vero: ego reflexiones illas non novi, nec curo nosse: nimis certum habeo, non esse mihi licitum contractum, quem judico esse Simoniacum.

Age, age, inquit Theologus, eximiam omnem scrupulum. Illud tuum judicium, cum sit opinativum, est tibi liberum: illud igitur suspende tantisper, dum absolvis contractum. Sed ille: quaeso, quid hoc me juvabit, si rationem, & auctoritatem pro Simonia contractus clarè videam prævalere? Ad hæc Theologus: ad plenam, ait, securitatem tantisper etiam animum avertere à consideratione rationis, & auctoritatis, intentus in solam probabilitatem opinionis contraria: quid facilius? Abrumpo hoc filum, ne satyra scripta videatur. Verum sic est res, si obijciatur oculis sine fuce.

Hæc Pater acutissimus, in prælaudato Scripto, quæ, cum sint fidelissima, ac mera expressio sententiæ benignæ, sufficiens tamen sunt, nimisque efficax ejusdem impugnatio. Cui verò eadem satyra videbuntur, is benignam sententiam, & artificium ejus, judicio suo accusat, ac damnat: alioqui offendat petimus, quid in præmissis verbis per imposturam, aut calumniam dicatur?

98. Equidem per se ipsum incredibile apparet, è duobus hominibus idem opus, & in eisdem circumstantiis facientibus, alterum legem Dei contemnere, ac violare, præ altero, ex eo tantum quod hic præ illo à consilio, & de industria,

su-

suspendat actuale iudicium, quo judicare poterat, opus suum esse re ipsa legi contrarium; cum tamen eadem omnino motiva, easdemque rationes habeat, atque cognoscat, quas alter habet ad ita iudicandum.

Immo dolosa hæc oculorum aversio à luce veritatis sibi observante videtur clarè operantem ostendere pejùs affectum erga legem Dei, multòque impensius ad peccandum propensum. Ecqua nanque deterior affectio cordis erga Deum, & ejus legem, quàm hominis, qui ab illa, & à notitia ipsius, ita sibi timet, & cavet, ut ab ipsius legis ignorantia, & contemptu, timere sibi, & cavere debebat? Profectò longè is abest, ut cum Propheta oret, *Da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua*, & cum eodem rursus exultabundus canter, *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos . . . judicium Domini vera justificata in semetipsa. Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & favum*. Non ergo potest operans excusari à violatione formali legis per voluntariam illam iudicii, studiosamque suspensionem; sed potiùs multò pejùs operari videtur, quàm alter, qui iudicium non suspendit, ut notabamus præced. art. §. 5. n. 2. & 3.

99. Porro, quòd absolutè violet formaliter legem Dei antecedentem, atque directam, atque adeò peccet formaliter, per evidentem consequentiam colligitur ex principiis superiùs stabilitis. Etenim quisquis videns, verosimilius esse, operationem suam non conformari cum ipsa lege, sed eidem potiùs opponi, nihilominus illam exequitur, proculdubio non quærit seriò, & ex animo, cõformitatem suæ operationis cum prima regula moralis honestatis, id est, cum ipsa lege, seu voluntate Dei, nec Deum ipsum, & ejus voluntatem sincero corde amat, sed magis voluntariè contemnit: quod ex terminis ipsis videtur evidens, &

luculentè demonstratum relinquimus per totam præcedentem controversiam, ubi multis exemplis horologii, fortium, & aliis, ob oculos id constitutum. At quisquis operatur ex directa opinione minùs tuta, & simul minùs sibi probabili, quanvis suspendat actuale iudicium, quo posset ipsam falsam, si vellet, judicare, agit id, quod agnoscit verosimilius esse, quòd sit re ipsa contra legem Dei antecedentem, atque directam: ergo non quærit illam sincero corde, sed voluntariè violat, & contemnit: igitur prudenter non agit, sed turpiter, ac imprudenter.

100. Ecce igitur nudam ab omni reflexionum involucri conscientiam hominis operantis ex artificio Probabilisimi, juxta viam, quam hic obstruimus: *Sive contractum hunc Deus per legem suam prohibeat, sive non prohibeat, tanquam illicitum, & usurarium; immò etsi mihi verosimilius sit, Deum de facto prohibere illum, sub pena damnationis eterne: cum tamen viri graves, ac docti (quorum ego opinionem veram non censeo, sed potiùs falsam esse verosimilius puto) probabiliter doceant oppositum, & mihi liceat agere secundum opinionem minùs tutam, etiam mihi minùs probabilem, licitum mihi absolutè est hujusmodi contractum inire*. Sed licet nobis addere, atque subsumere: *At inire contractum, de quo verosimilius sit operanti esse re ipsa contra legem Dei, est legem ipsam seriò non querere, sed violare potiùs formaliter, atque voluntariè contemnere: legem verò divinam contemnere, ac violare formaliter, nefas est, & formale peccatum: ergo absolutè licet formaliter peccare*.

Tu verò, Lector, diligenter considera, quid in toto discursu Probabilistæ negare possint, rejecto semel illo suo principio de insufficienti legis promulgatione? Vide, an conscientia hominis operantis ex reflexo artificio Probabilisimi, verè placeat, & Christiana? Ac demum, an di-

Etamen absolutum, quod ex reflexo principio Recētorum legitimè tandem concluditur, sit verè prudens, atque Catholicum?

§. III.

Concluditur multò major absurditas hujus communis via Reflexistarum.

101. **P**atet igitur, liberam suspensionem judicii de inhonestate objecti intrinseca, ac directà, nihil operantem juvare ad formandam rectam conscientiam, quia nullatenus impedit divinæ legis notitiam, sufficientem ad ipsam violandam, formaliter. Præterea, estò impediret, non ideo excusaret à culpa; quia talis ignorantia non foret inculpabilis, sed voluntaria, immò directè volita, studiosèque procurata: ignorantia verò hujus indolis peccatum non excusat, quin nec diminuit, sed augere potius videtur. Denique, ut sapienter Bernardus, *Frustrà sibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur, qui ut liberiùs peccent, libenter infirmantur, vel ignorant.*

Bern. de
Gra. ii. hu-
mil. c. 2.

D. Tho. 1.
2. q. 76. a. 4.
corp.

102. Audiatur S. Thomas: *Contingit autem quandoque, quòd talis ignorantia directè, & per se est voluntaria, sicut cum aliquis sua sponte nescit aliquid, ut liberiùs peccet: & talis ignorantia videtur augere voluntarium, & peccatum: ex intensio- ne enim voluntatis ad peccandum provenit quòd aliquis vult subire ignorantia damnum, propter libertatem peccandi.* Id verò intelligi necessariò debet, non de ignorantia secundum se precisè, & formaliter considerata; sed de ipsa prout volita, seu voluntaria, ut inducta videlicet directè per illum intensiorem, propensio- remque affectum ad peccandum. Nam, alioqui ignorantia formaliter accepta, cum sit mera scientiæ privatio, nunquam formaliter, & ratione sui, voluntarium augere potest, sed potius aliquo modo semper diminuit: cæterum scientiæ defectus compen-

satur, ut diximus, cum excessu per intensiorem voluntatem peccandi.

103. Ex quibus clarè demùm apparet, modum hunc formandi conscientiam ex reflexo principio Recētorum, quantunvis primo aspectu tolerabilior, & minùs absurdus videatur, multò tamen esse pejorem, multòque absurdiorē re ipsa, quàm modum alterum priùs rejectum. Ratio verò patet ex dictis: nam ille, qui, ut utatur opinione directà minus sibi probabili de bonitate suæ operationis, liberè cohibet actuale judicium, de falsitate ejusdem opinionis, & (quod eodem redit) de intrinseca malitia operationis suæ; in primis non sincerè, sed fraudulentè potius se habet adversus legem Dei, affectando nempe de industria, & procurando ignorantiam ejus, ut contra illam liberiùs agat: aliunde verò infelix, & dolosus ille conatus irritus tandem est, nec assequitur, quod intendit, quandoquidem actuali deficiente judicio, non deficit propterea notitia actualis, quæ sufficere posset, ac deberet, ut abstineat ab illa operatione, quam proinde non ponit ex ignorantia, sed ex malitia potius, & contemptu divinæ legis.

104. Unde, qui ex simili conscientia operatur, ex una parte ostendit pravum cor suum adversus Deum, & ejus legem, & intensiorem voluntatem peccandi, ut ajebat D. Angelicus, dum lumen veritatis studiosè declinat, & non venit ad lucem, ut non arguatur opera ejus: ex alia verò, licet invitè, impingit in lucē, quam odit, & scienter demum committit, quod ignoranter patrare cupiebat. Videtur igitur unus ex illis, de quibus Job, *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris, quasi in luce ambulant:* de quibus item olim Bernardus, *Quanto expetius sum agnita veritate tristiores, & ideo magis, quòd iam confugere ad ignorantia excusationem non liceret, scientes, & non facientes, quod veritas hortaretur.*

Joan. 3.

Job. 4.

Bern. ferm.
47. in cant.

Con-

105. Concludamus ergo jam licet, utrunque sensum Probabilistarum, seu modum formandi conscientiam ex suo reflexo principio, quod à priori vocant, & evidenter demonstrativum pro benigna sua sententia, esse maximè absurdum, & nimis evidenter falsum, quique conscientiam generet non rectam, sed iniquam omninò; atque adeò neminem posse prudenter, aut licetè agere secundum opinionem minùs tutam, & simul minùs sibi probabilem contra tutiorem, ac probabiliorum, seu illam operans actu retineat, seu liberè potiùs suspendat.

§. IV.

Corollarium de Theologo consulente, sive aliis consilium dante.

106. **D**E Theologis moralibus, Confessariis, & generaliter de Consultoribus, seu Directoribus conscientiarum, dum alios actu dirigunt ad usum opinionum probabilium, satis consequenter discurrunt, uno excepto, vel altero, Recentiores Probabilistæ, quando de hoc ex professo disputant, licet aliàs, ob propriam conditionem principiorum Probabilismi, in multis nimis claras de hac eadem re, inconsequentias sæpè labantur, quas suis propriis locis adnotare non omitemus.

Ajunt videlicet ex eodem principio, unicuique licitum esse consilium dare alteri secundum opinionem minùs tutam, & consilianti ipsi minùs probabilem, sive quam judicat actu falsam, sive quam potest, si velit, judicare; hic enim Reflexistæ similiter divisi sunt in duplicem viam, ac sensum, circa modum, quo debeat director formare conscientiam, vel deponendo scilicet necessariò, vel etiam retinendo, dum actu dirigit, opinionem suam directam, contrariamque opinioni benignæ, cujus usum consulit alteri.

107. Cohæret procul dubio assertio ista doctrinæ Probabilistarum de usu licito opinionis benignæ, etiam minùs probabilis operanti; quod enim sibi, & omnibus licitum quis prudenter existimat, quare non possit aliis approbare, aut consulere, sub eisdem omninò circumstantiis? Immò, Probabilistam, si consequentiam teneat, aliter non posse resolvere dubia moralia sibi proposita, evidens prorsus est ex Probabilismi principiis; quomodo nanque poterit alteri denuntiare, seu intimare, absolutam obligationem solvendi, aut restituendi, exempli gratia, si noverit esse opinionem, licet sibi minùs probabilem, quæ neget talem obligationem, & ipse censeat absolutè licitam ejusmodi opinionis praxim? Sanè dum alii diceret, *restituere teneris*, egregiè mentiretur eidem, mendacio utique gravi, ac pernicioso, atque adeò occidente animam.

108. Hinc (quod magnopere notandum est) ego nunquam capere potui praxim multorum hominum valdè doctòrum, ac timoratorum, qui cùm modernum Probabilismum ubique pugnacissimè doceant, & sustinendum esse contendunt; ipsi tamen, dum dubia particularia sibi occurrentia, præsertim de re gravi, verbo, vel scripto resolvunt, dum docent, dum scribunt, dum concionantur, passim denuntiant obligationem gravem, cùm probè sciant non deesse opinionem, licet æquè, vel minùs, verè tamen probabilem juxta sensum benigni Probabilismi, quæ neget talem obligationem. Id esse factum certum, atque notorium, vix sit, qui nesciat; neque semel, aut iterùm per me ipsum expertus sum, multosquè de se ipsis id palàm profitentes sæpiùs audivi. Quid hic verò dicendum, ignoret fortè quis.

109. Cæterùm factum istud efficacissimè apud me convincit, aliam esse rationem, & admodum dissimilem de docentibus, & utentibus in materia Probabilismi. Porro, moder-

dernus Probabilissimus fallaci specie benignitatis suæ multorum intellectus non vulgares, incautè tamen nimium præoccupatos plurimis veritatis præjudiciis, (de quibus supra nonnihil diximus; & in decursu multò plura dicemus) facillimè fallit, & obrinet, quòd ad assensum attinget quasi speculativum, & contròversia ista generaliter, & quasi abstractè consideratà; quorum tamen conscientias timoratas, atque fideles, non ita facillè decipere potest, dum propius venit ad praxim. Veruntamen viri isti prudentes, qui, quam incautè verbis docuerant, Probabilissimi praxim, factis retractant, hujus laudabilis praxis suæ, qua sibi prudentissimè consulunt, meminisse sane deberent, dum verbis suis multos decipiunt non ita cautos in operando; qui scilicet plus verba, quam eorum facta considerant, non quia majoris momenti sint, sed quia magis sibi placentia. Verùm de hoc in secunda parte latius à nobis agendum est.

110. Nunc, quod spectat ad assertionem, qua Probabilitate communiter principium suum reflexum, quod proximè impugnavimus, consequenter, ut diximus, extendunt ad consulentes, ac dirigentes; nobis, qui praxim Probabilissimi totis judicii viribus illicitam absolutè censemus, & dicti principii reflexi, quo Recentiores illam à priori suadent, absurditatem, & falsitatem maximam adeò patenter jam demonstravimus, opus item non erit dictis aliquid addere, aut argumenta nova producere ad assertionem istam, & extensionem ejus principii efficaciter confutandam. Sufficit igitur doctrinam nostram huc etiam breviter applicare, ut extensionis hujus, doctrinæ Recentiorum eadem falsitas, & absurditas statim evidenter appareat.

111. Sanè, si mihi non licet agere secundum opinionem minùs rutam, quam judico minùs probabilem, sive retineam actu contrariam

opinionem, sive illam pro libitu deponam, consequens planè est, ut neque id liceat aliis suadere; quid enim aliud foret, quàm positivè illos ad peccandum inducere, quod nūquam potest licitum esse? Neque reflexio ulla prodesse mihi potest in ordine ad consilium potiùs præbendum, quàm in ordine ad meam operationem. Alioqui cur mihi appellare non licet pro operatione mea ad prudentiam aliorum, qui opinionem illam benignam minùs probabilem tradiderunt? Certè, quia nequeo illos prudentes judicare in illa re, de qua delibero, licet absolutè prudentes, cum vel judicem actu, ipsos deceptos esse re ipsa, vel saltem esse verosimilium, quod re ipsa decepti sint: neque fieri potest per reflexionem ullam, ut prudenter mihi persuadeam licere mihi agere, quòd existimo esse re ipsa contra legem Dei, vel saltem esse verosimilium, quòd re ipsa sit contra legem, alioqui judicarem prudenter licitum mihi esse peccare, quod est error in Fide longè absurdissimus, & in terminis ipsis implicatiorius.

At hæc eadem probant, per nullam reflexionem fieri posse, ut qui consulit alteri usum illius opinionis benignæ, quam credit esse minùs probabilem, rectam conscientiam formet; quia nunquam potest prudenter judicare, licitum sibi esse suadere aliis id, quod suadens existimat esse re ipsa contra legem Dei, aut saltem esse verosimilium, quod re ipsa sit contra legem; aliàs prudenter crederet, licitum esse sibi inducere ad violandam legem divinam, quod nemo prudens dicere audeat.

112. Neque refert, quòd is, qui consilium accipit, aliter possit formare conscientiam secundum illam opinionem benignam, quam potest ipse putare veram, & forsàn inculpate, propter auctoritatem Doctorum, qui tanquam veram illam docuerunt: etenim id in primis contingens est, & omnino per accidens.

Aliun-

Aliunde verò nihil prodesse potest ad consulentem ipsum excusandum; quia nemo potest licite cuiquam consulere id, quod ipse cognovisset esse malum secundum se, & contra legem Dei prohibentem, quanvis simul cognoscat fieri posse, ut qui consilium accipit, excusetur à culpa, immò etsi certò sciret excusandum; alioqui liceret suadere rustico utrum cuiuslibet opinionis quantuncunque improbabilis, aut erronea, contra fidem, aut contra mores, quod nullus Theologus audeat affirmare.

113. Verum age, ne pluribus opus sit, conscientiam consulentis, aut dirigentis, secundum opinionem minùs tutam, & simul minùs sibi probabilem, jam contra faciem suam statuamus. Placet autem illam non meis, sed Terilli verbis exprimere, qui exemplum affert de Theologo opinante, octo uncias pro serotina refectiuncula nò esse moderatam, sed nimiam quantitatem, & quæ absolute jejunium frangat.

Sic verò docet formare conscientiam ex artificio Probabilissimi reflexi: Scias, me ex rationibus directis existimare, quantitatem hanc esse nimiam, adeoque ita esse dispositam, ut nisi aliud formem iudicium, peccaturus sim, si stante hoc iudicio, octo uncias comedam: nihilominus tu non teneris te juxta meam opinionem gubernare, sed potes aliis viris doctissimis fidem dare, illorumque sententiam tuta conscientia sequi, qui dicunt, octo uncias non esse quantitatem nimiam. Adeas ergo talem, & ab illo pete, ille enim expressè tenet, id licitum esse. Et ego ipse scio, te tutum fore in conscientia, si dubium deponas, & propter illorum auctoritatem, & rationes iudices, id tibi licere. Consulo ergo, ut illis potius, quàm mihi credas in hac re. Subjungitque post pauca sequenti num. Et sanè hac veritas adeò patens est, ut non videam quomodo quis rationabiliter possit eam in dubium revocare. Ita Terillus totidem verbis.

114. Glossemus verba hæc prodigioia, vel, ut aptius loquantur, sententia horum verborum aliis vocibus sono tantum diversis fideliter reddamus: Ego quidem existimo, cum, qui ad octo uncias jejunii refectiunculam extendit, violare re ipsa jejunium: sed quia sunt alii multi Doctores, qui docent (falso, ut iudico) non violare, licitum tibi absolute est eam quantitatem comedere, & ideo tibi consulo, ut illis potius credas, & quantitatem illam, si placet, absque ullo scrupulo comedas. Accipe id ipsum rursus significantius: Ego iudico, te, si quantitatem illam comederis, re ipsa peccaturum contra legem jejunii: quia tamen alii (quos decipi credo) negant, te non peccaturum, licet tibi absolute eam quantitatem comedere, & ideo tibi consulo, ut non mihi, sed illis credas, & quantitatem illam, si placeat, sine ullo scrupulo comedas. Id est, consulo tibi, ut facias id, quod si feceris, iudico, te peccaturum; nec mihi credas verum dicenti, sed aliis potius, qui falso dicunt, te nullatenus peccaturum. Hæc omnia, excluso illo capitali principio de insufficienti legis promulgatione, ex ipsis terminis evidentia esse, manifestè constat ex dictis. Quàm verò sanum, pium, & honestum consilium sit, quàm prudens, recta, ac tuta conscientia consulentis, aut dirigentis, iudicio Lectoris relinquitur.

115. Et tamen hæc est veritas adeò patens, ut nemo possit rationabiliter eam in dubium revocare: hæc est via salutis suavissima, rectissima, tutissima, prudentia, discretionem, benignitatem plena, & Ecclesiæ Dei utilissima, quippe quæ tollit mundi peccata. Hæc nimirum est via, quam qui docent (ait quidam Recentior) perfecta suadent; suadent enim opinionem benignam, quæ, & vera est, adeoque intellectum ornat, & valde utilis voluntati, quia plurima peccandi pericula suavissime arcet. His quidem omnibus, & innumeris aliis magnificis, & gloriosis encomiis opi-

opinionem suam benignam passim Recentiores commendant, populoque ultrà modum jucundam, & maximè optabilem faciunt.

Cæterum suæ benignæ sententiæ, sibi ipsis, & populo quantum voluerint, Recentiores blandiantur. Interim nos facilius credemus, hanc viam operandi, consulendi, atque dirigendi, esse illam, de qua per Isaiam Dominus, *Popule meus* (inquit), *qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant*. Item: *Et erunt, qui beatificant populum istum, seducendo: & qui beatificantur, precipitati*. Quam aliis verbis Dominus in Evangelio expressit, *Cæcus autem, si ceco ductum præstet, ambo in foveam cadunt*.

Haud tamen ideo dicimus, aut credimus, Probabilistas, velle studiosè decipere, aut per fictitiæ pacis fallacem promissionem populorum auram captare. Absit, ut hoc de viris usque adeo piis, ac probis, vel suspicari, nobis veniat in mentem. Immo facilè credimus, eorum zelum esse Christianum, & intentionem piam, ac bonam. Solum ergo contendimus, & ostendimus (ne cui lethalis error improvisus obrepit per speciem turriissimæ benignitatis), & eos, qui benignam sententiam docent, quavis nolentes, nimium esse deceptos, & eos, qui incautè suscipiunt, miserè quoque decipi contra suarum animarum salutem. Doctrinam igitur (quod ad nos attinet), nullam verò personam determinatam judicamus.

ARTICULUS V.

Synopsis Controversiæ.

116. **L**ongiùs omnino, quàm initio credidimus, controversiam istam protraximus: fortasse tamen non inutiliter, licet ad refellendum celebrem Recentiorum Prudentissimum brevior sufficeret disputatio. Accipe igitur summam

universæ doctrinæ traditæ, ut illam, cum libuerit, compendio possis ob oculos tibi statuere.

Dupliciter juxta Recentiores formari potest recta conscientia secundum opinionem minùs tutam, æquè, aut minùs probabilem operanti: nempe, vel contra propriam opinionem actu etiam perseverantem, qua quis directè judicat, objectum, quod amplectitur, esse malum secundum se, & lege directæ prohibitum; quod docent aliqui: vel potiùs suspendendo omne actuale judicium circa objectum ipsum directum; qui jam videtur sensus communior apud neotericos Probabilistas, quorum non pauci priorem sensum vehementer etiam exhorrent.

117. Utrique verò omnes sic à priori arguunt: *Quisquis operatur prudenter, licet, & honestè operatur: sed qui opinionem sequitur verè probabilem, etiam si minùs operanti probabilem, operatur prudenter: igitur licet, & honestè operatur*. Hoc argumentum ipsi omnimodis irrefragabile, ac demonstrativum appellant, quippè quod rectè colligat sententiam suam ex Præmissis omnino certis, & evidentibus, immò ex terminis ipsis, si Deo placet, notis. Cæterum esse inane sophisma innumeris fallaciis, & æquivocationibus plenum, adeo per se conspicuis, ut ne sophisma quidem dici mereatur, demonstratum est multipliciter, & nimis evidenter, ut autumo.

118. In primis apparet statim defectus argumentationis, in qua conclusio ipsa Recentiorum assumitur, ut evidens Præmissa, ad ipsam conclusionem demonstrandam. Constat insuper appellationem ad sapientes, atque prudentes, inquam, resolvitur præfata demonstratio, confusè, & generaliter acceptam, esse nimis absurdam, & importunam, quæque mille probet errores. Quid enim si sapientes, & prudentes docuissent opinionem improbabilem, aut etiam manifestum errorem? Non

ne

ne sapientes absolute fuerunt Origenes, Tertullianus, & alii? Nunquid ad illorum sapientiam nobis appellare licebit, ut eorum errores amplectamur?

119. Præterea viros illos, quos appellant, licet alioqui doctos, & graves, in quæstionibus tamen, in quibus appellatur ad ipsorum sapientiam, multis nominibus non esse sapientes, quibus nos tunc committere possimus, ex doctrina Augustini egregia, & principiis certissimis ab eo traditis, quibus extreme opponitur tota Recentiorum doctrina, luculenter monstratum est.

120. Tum ultra, in terminis præsentis controversiæ non solum verè sapientes non sunt, sed neque credi potest, futurum, qui ad ipsorum appellet auctoritatem, nisi qui terminos ipsius hypothesis, vel non consideret, vel prorsus non intelligat. Quid nanque censet operans de contrariis Auctoribus æquè, aut magis doctis, ac gravibus? Cur non etiam sapientes sunt? Ajunt, etiam esse sapientes. Sed alterutri saltem necessariò falluntur: qui verò fallitur, in eo, in quo fallitur, sapiens non est, nisi error sapientia est. Jam, si utrique non sunt sapientes, & incertum est in re illa, utri determinatè sapientes sint, illi apud operantem determinatè, ac certò sapientes erunt, de quibus ipse credit, vel quod sint decepti re ipsa, vel saltem esse verosimilius, quod re ipsa decepti sint? Nemo non stultus desipiat. Dicere id quidem ore quis poterit: credere verò corde non poterit, qui verborum sensum intelligat.

121. Hinc patet, quàm è vulgi superficialitate sit clamor ille magnus, quo etiam injuria prætenditur, si de his, aut illis Auctoribus, qui aliquam opinionem benignam ut absolute veram docuerunt, dicatur in ea re non fuisse sapientes, aut prudentes, neque ipsam eorum opinionem verè probabilem, & in praxim tutam. Quid, inquit, tantus Doctor

(semper enim sunt maximi, qui benigne opinati sunt, iidem ipsi flocc facienti, si contra libertatem humanam, & pro lege Dei steterint) peccavisse censendus erit, dum opinionem istam benignam publice docuit, & ad praxim fortè deduxit? Ecce palpabilem æquivocationem, quam proinde miramur, homines acutissimos non videre. Quasi videlicet idem omnino foret aliquam opinionem visam fuisse alicui Doctori, vel etiam multis, probabilem, aut veram, & esse mihi, & omnibus verè probabilem. Sed neque idem est errasse, ac peccavisse, cum potuerit error esse inculpatus.

122. Fallitur ergo egregiè Probabilistæ, & nimis apertè falluntur, dum probabilitatem respectivam cujusvis opinionis benignæ extendere volunt ad omnes: & quod est mirabilius, etiam ad illos, in quorum intellectibus opinio illa habet statum longè diversum, immò etiam prorsus contrarium; quæ est argumentatio verè mirabilis: nempe, *hec, vel illa opinio est probabilis Petro viro sapienti, quia veram illam absolute reputat, aut saltem verosimiliorem: ergo & est verè probabilis Joanni, qui putat illam absolute falsam, aut saltem minus verosimilem.* Quid ineptius? Hanc tamen esse ipsissimam adversariorum argumentationem, patet ex ipsis controversiæ terminis, & affatim à nobis ostensum est.

123. Ostendimus præterea, demonstrativum illud Recentiorum principium esse usque adeò absurdum, & fallax, ut in propria opinione, contra quam formatur conscientia, nullum prorsus sensum permittat, nisi vel absolute repugnantem, vel planè irregularem, & absurdum: nam, vel operans judicat absolute, & omnibus inspectis circumstantiis, tam intrinsecis, quàm extrinsecis, objectum, quod amplectitur ex aliena opinione, esse re ipsa illicitum, aut saltem esse verosimilius, quod re ipsa illicitum sit; & sensus iste contra-

dictoriè opponitur ultimo conscientia dictamini de honestate ipsius obiecti, adeoque absolute repugnat: vel non iudicat absolute, sed restrictè, & quasi hypotheticè, hoc est, obiectum secundum se, & inspecta ipsius naturà, illicitum videri, adeoque fore absolute illicitum, nisi probabilis aliorum opinio illicitum esse negaret; & ejusmodi sensus, præsertim in quæstionibus moralibus, & practicis, ineptus valde est, ac penitus irregularis contra modum, & praxim loquendi, & opinandi communissimam omnibus, etiam Probabilistis, contra veracitatem, & sinceritatem Christianam, & qui, si semel liceat, nihil non cuiuslibet affirmare licebit, vel contra ipsa dogmata Fidei, verbis expressis, & absolutis, quo nihil potest absurdius cogitari.

124. Denique (quod addere oportet, & est magnopere considerandum) sensus iste restrictus, ac dimidiatus, multò peior videtur ob circumstantias suas jam insinuatæ, quàm sensus opinionis damnatæ, quæ amphibologias, & mentis restricti ones, licitas adstruebat ex quavis causa juxta, ac rationabili. Et tamen ad hunc sensum recurrere tenentur, & de facto recurrunt Recentiores, si sustinere velint principium suum reflexum demonstrativum, & irrefragabile.

125. Tandem principium istud tot in se involvens æquivocationes, fallacias, & absurditates, nullo planè negotio ex principiis à nobis stabilitis, evidentis convincitur falsitatis. Nempè, secluso illo dogmate capitali de insufficienti legis promulgatione, & lege Dei primaria, ac directà, immobili re ipsa persistente in hypothese nostræ contrarietatis, si quis ex eo Recentiorum principio conscientiam contra propriam opinionem actu perseverantem formare velit, non potest non scienter contemnere, & violare formaliter legem ipsam; sic enim apud

femeripsum necessariò dicere debet: *Ego quidem existimo, me violare re ipsa legem Dei per contractum istum, quem inco: quia tamen alii oppositum probabiliter docent, (falsò tamen, ut censeo) licitum mihi absolute est hujusmodi contractum inire: Id est, licet mihi peccare (quid enim aliud est violare legem?), quia multi dicunt mihi licere, quos tamen ego iudico falli.* Dictamen verò hoc non solum impium, ac blasphemum est, sed etiam evidenter falsum, immò in terminis ipsis implicatorium, cuique propterea mente nemo assentiatur.

126. Quòd si operans pro libitu suo suspendat omne iudicium directum de contractu secundum se, ut operari possit ex opinione aliena benigna, minùs tamen sibi probabilis (juxta alteram viam, seu modum formandi conscientiam Recentioribus communiorem), non modò nihil proficit, sed etiam multò magis absurditatem auget, & peiorem format conscientiam, si peior possit absolute formari: quia ex una parte affectat, & de industria procurat ignorantiam divinæ legis, ut contra illam liberiùs agat, unde perversum prodit cordis affectum, & intensiorem voluntatem peccandi, ut aiebat Doctor Angelicus; ex altera verò re ipsa non assequitur, quod intendit, sed prava ignorandi voluntas conjungitur, licet invita, cum sufficienti notitia legis, quam proinde non ignoranter, sed scienter tandem contemnit.

127. En igitur conscientiam sic operantis, qualis reverà est coram illo, cui nuda, & aperta sunt omnia, & quem conscientia secreta non fallunt, ut Ambrosius quondam aiebat: *Possum quidem prudenter, sed nolo iudicare, contractum istum esse usurarium, & contrarium re ipsa legi divinæ: sed quia graves Auctores docent oppositum (quos tamen verum docere non credo, sed decipi re ipsa, verosimilius est), sive contrarius sit, sive secus, immò, etsi videar verosimilius esse,*

Ambr. in
cap. 1. Luc.
li. 2.

esse, quod re ipsa contrarius sit, licitum mihi est contractum hunc inire, & ideo ipsum inire volo. Nunc tu vide, & considera, quanti faciat legem divinam, qui cum ejusmodi conscientia operatur.

128. Atque hoc est, benevole, Lector, argumentum potissimum, & à priori, quo benignam suam sententiam Recentiores mundo suadent, quodque, si eorum libros evolvas, haud secus celebratum, & liberaliter commendatum invenias, ac si principium foret per se notum, cui nullus intellectus dissentiri aliquando posset; tale nanque ab aliquibus signanter prædicatur; ab aliis argumentum irrefragabile; ab aliis veritas ex terminis nota; ab aliis Theologorum dogma commune; ab aliis evidens demonstratio, quæ conclusionem inferat, metaphysicè etiam infallibilem; ab aliis fundamentum inimpugnabile, & alii passim similia loquuntur. Verumtamen hæc omnia ridenda forent, nisi animas perderent, & sterum potius, quam risum postularent. Nemo tamen opinor facile in posterum decipiatur, si totam istam controversiam perlegerit, & bellum non indixerit veritati.

Utinam tamen multi adhuc non sint (sic materiæ conditio timere facit) ex iis, de quibus Philo quondam ajebat, *Qui accepta semel quælibetque dogmata obstinatè defendunt, si ve probata, si ve improbatâ, more causidicorum mercenariorum jus, & æquum negligentes*. Verum qui sic erraverint in controversia ista, miserandi maximè sunt. Utinam potius, quod in me est (opto, & deprecor cum Ambrosio), audire vellent, ut crederent: audire cum bona voluntate, & mansuetudine, ut verum quærentes, non veritatem impugnantes.

Philo. in
vic. Moyl.

Ambro. li.
de fîd. c. 4.

CONTROVERSIA NONA.

Examinatur item, & accuratiùs denuò refellitur, reflexum alterum Recentiorum principium de possessione libertatis humanæ in omni eventu dubio de obligatione divinæ legis.

- I. **O**ppositum principium, nempe in dubiis de licito, vel illicito, nunquam nobis licere deflectere ad partem benignam, aut libertati nostræ faventem, sed tutiorem semitam semper esse necessariò tenendam, credimus esse regulam generalem non semel, aut obscurè sacris Canonibus nobis consignatam, & ex ipsa æquitate naturali, seu naturæ jure desumptam. Id ex professo in secunda parte, ubi ex Jure Canonico argumenta desumpta exactè nobis discutienda sunt, fusiùs, atque distinctiùs palàm faciemus. Nihilominùs tamen Recentiores Probabilistæ regulam contrariam statuunt, ex ipso item Jure, ut arbitrantur, legitimè deductam, ex eo scilicet, quod in omni dubio circa legis obligationem homo possideat libertatem suam, qua privari non debeat propter dubiam legis notitiam, cum melior sit in dubiis possidentis conditio. Hoc est secundum Recentiorum principium, & fundamentum sui Probabilismi, ex tribus celebrioribus, quæ superiùs adduximus, & sigillatim examinanda suscepimus. Sed, ut patentior fiat legitimus sensus ipsius, utque efficacius possit à nobis impugnari, libuit priùs de dubio pauca disserere sub generali quadam ratione, & ex principiis Philosophiæ receptis, quæ pluribus etiam jam dictis, & adhuc in decursu dicendis, nonnihil lucis asferre poterunt, facilioremque intelligentiam præstare.